rilsa

FSP

Fórum sociální politiky

3 I 2025

FSP

Fórum sociální politiky

Redakční rada:

Prof. PhDr. Tomáš Sirovátka, CSc. (předseda - MU)
Doc. Adina Barbulescu, PhD (West University of Timisoara)
Prof. Dr. habil. Lutz Bellmann (Institute for Employment Research Nuremberg)
Ing. Vlastimil Beran, Ph.D. (RILSA)
Ivana Dobrotić, PhD (University of Zagreb)
Doc. Ing. Marie Dohnalová, CSc. (FHS UK)
Doc. JUDr. Iva Fischerová, CSc. (MUP, o. p. s.)
Mgr. Daniel Gerbery, Ph.D. (Inštitút pre výskum práce a rodiny)
Prof. Jason Heyes (Sheffield University)
Prof. Dr. Valentina Hlebec (University of Ljubljana)
Prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc. (VŠE)
Mgr. Aleš Kroupa (RILSA)
PhDr. Věra Kuchařová, CSc. (RILSA)
Doc. Ing. Jitka Langhamrová, CSc. (VŠE)
Wim Van Lancker, PhD (KU Leuven)
Doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (Slezská univerzita v Opavě)
Oksana Mikhaylovna Shubat, PhD (Ural Federal University)
Prof.drhab. Marek Szczepański (PoznanUniversityofTechnology)
Dorottya Szikra, PhD habil. (Center for Social Sciences, Budapest; Central European University, Vienna)
Prof. Ing. Jaroslav Vostatek, CSc. (VŠFS)
Konstantinos N. Zafeiris, PhD (Democritus University of Thrace)

Vydává:

Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i. (RILSA)
Jeruzalémská 1283/9
110 00 Praha 1 – Nové Město
IČO 00025950

Facebook: https://www.facebook.com/vyzkumnyinstitutprace
LinkedIN: https://cz.linkedin.com/company/vyzkumnyinstitutprace
Twitter: https://twitter.com/RILSA_research

Šéfredaktor:

PhDr. Petr Šafařík
petr.safarik@rilsa.cz

T: +420 211 152 722
M: +420 777 529 070

19. ročník
Vychází 4krát ročně
Číslo 3/2025 vychází 19. 9. 2025

Registrace MK ČR E 17566
ISSN 1803-7488 – elektronická verze

Grafické zpracování:

Vydavatelství KUFR, s. r. o., Naskové 3,
150 00 Praha 5, www.tiskarnakufr.cz

CC licence:

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons Uveďte původ 4.0 Mezinárodní veřejná licence.
(https://www.creativecommons.org/licenses/by/4.0)

Časopis je indexován v databázi ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities and Social Sciences) a je zařazen Radou pro výzkum, vývoj a inovace do Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR. Fórum sociální politiky je zařazeno i do elektronické databáze CEEOL (Central and Eastern European Online Library) – platformy globálně zpřístupňující společenskovědní a humanitněvědní publikace ze střední, východní a jihovýchodní Evropy.

Informace pro autory

Obsahové zaměření časopisu: sociální problematika v nejširším vymezení. Časopis se skládá ze dvou částí. V první, tvořené rubrikou Recenzované články, jsou uveřejňovány pouze recenzované příspěvky. O zařazení do recenzované části časopisu rozhoduje redakční rada na základě výsledků recenzního řízení, které je oboustranně anonymní. Redakce v tomto směru provádí potřebné kroky. Autoři mohou nabízet články do obou částí, tj. do recenzované i nerecenzované části. Redakce přijímá pouze dosud nepublikované příspěvky. Autor by měl připojit úplnou kontaktní adresu včetně telefonního čísla a e-mailové adresy. Příspěvky zasílejte v elektronické podobě na adresu: petr.safarik@rilsa.cz.

Formální požadavky

Rukopis příspěvku do recenzované části (nejlépe v členění úvod, současný stav poznání, zkoumaná problematika a použité metody, výsledky, diskuse, závěr) o rozsahu zhruba 30 tisíc znaků včetně mezer v editoru MS Word musí vedle vlastního textu obsahovat 10–15řádkový abstrakt a klíčová slova, obojí v češtině a v angličtině. U grafů a obrázků prosíme o připojení jejich zdrojových souborů (formát Excel skupinový sloupcový, ne prostorový). Redakce provádí jazykovou úpravu textu. Více viz: https://www.rilsa.cz/casopis-fsp/

Obsah časopisu CZ

Editorial 6

Recenzované články

Addressing the Educational Needs of Non-European Refugee Children in Czechia: Social Work Interventions 8
Amna Shafqat

Domácnost jako pracoviště: Možnosti určení hodnoty neplacené práce 37
Lenka Farkačová

Diskuse

Sociální učení katolické církve a neoliberální model globalizace 54
Pavel Sirůček – Jaroslav Šetek

Informační servis

Od vzdělávání k advokacii: Participace lidí se zdravotním postižením a pečujících v krajské politice 71
Markéta Nekolová

Recenze

Až skončí práce 77
Jan Keller

Pay Gap 82
Jan Mertl

Summaries of non-reviewed articles 86

Contents

EN

Editorial 6

Reviewed articles

Addressing the Educational Needs of Non-European Refugee Children in Czechia: Social Work Interventions 8
Amna Shafqat

Household work: Options for determining the value of unpaid work 37
Lenka Farkačová

Discussion

The social teaching of the Catholic Church and the neoliberal model of globalisation 54
Pavel Sirůček – Jaroslav Šetek

Information service

From education to advocacy: The participation of persons with disabilities and care providers in regional policies 71
Markéta Nekolová

Book reviews

After Work 77
Jan Keller

Pay Gap 82
Jan Mertl

Summaries of non-reviewed articles 86

Editorial

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

vítejte u třetího letošního čísla časopisu Fórum sociální politiky (FSP). Vždy nás těší, když můžeme v jednom vydání nabídnout více příspěvků k nějakému závažnému sociálnímu a sociálněpolitickému tématu. Tím bezpochyby je i práce vykonávaná bezplatně ve vlastní domácnosti (zahrnuje zejména péči o děti, vaření, úklid a údržbu domácnosti i péči o závislé členy rodiny) a otázky jejího ocenění. Jde o matérii podstatně zasahující – více či méně reflektovaně – do mnoha oblastí jak osobního, tak společenského života.

Jedna z recenzovaných statí tohoto vydání FSP si klade za cíl předložit a porovnat vybrané metody určení hodnoty neplacené domácí práce, a to se zvláštním zaměřením na české poměry. Autorka popisuje a aplikuje dva hlavní přístupy k oceňování domácí práce: metodu náhradních nákladů a určení ceny této práce skrze využití zaručené mzdy. Modelový případ ukazuje, že zvolený přístup zásadně ovlivňuje výsledné vyčíslení: rozdíl mezi výsledkem obou metod (28 089 Kč oproti 19 875 Kč měsíčně) je značný. Praktické možnosti využití tohoto článku jsou nasnadě: sahají od majetkového vypořádání při rozvodu po nastavení sociálních transferů a podpory rodinné politiky.

První z recenzí letošního 3. čísla časopisu Fórum sociální politiky představuje a hodnotí ambiciózní knihu dvou západních akademiků „Až skončí práce. Dějiny domácnosti a boje za volný čas“. Helen Hesterová a Nick Srnicek se zabývají problémem nedostatku volného času v ekonomicky vyspělých společnostech, přičemž se soustředí na činnosti spojené s udržováním chodu domácností a poukazují mimo jiné na to, že ani nové technologie objem domácí práce podstatně nesnižují. Recenze knihu kvůli navrhovaným řešením označuje za spíše aktivistický manifest než vědecké pojednání a všímá si několika věcných chyb. Recenzent uvádí mimo jiné to, že státy jako Belgie, Francie či Švédsko dotují odměny za domácí práce prováděné pomocníky v domácnosti a že tyto dotace sociologická literatura shledává velmi problematickými.

Těšilo by nás, kdyby se náš časopis mohl stát fórem dalších příspěvků k tématu, které je stále aktuálnější i v České republice. Palčivé je to i tím, že se v těchto souvislostech řeší jak problematika rovnoprávnosti mužů a žen, tak přístup k funkcím

sociálního státu i taková rizika, že některé sociálněpolitické kroky sice vedou k poklesu nerovností mezi muži a ženami v bohatých rodinách, ale prohlubují nerovnosti mezi ženami různých společenských vrstev.

K synergiím statí tohoto čísla FSP patří i to, že druhá recenze představuje originální knihu dvou českých autorek „Pay Gap: kratší konec provazu“ – analýzu genderových nerovností na českém trhu práce. I zde recenzent navzdory svému oceňujícímu přístupu poukazuje kvalitními argumenty na některé limity a slabiny hodnocené publikace. Kupříkladu upozorňuje na to, že „pozice žen na trhu práce není primárně výsledkem jejich 'genderu', ale obecné tendence trhu práce nevidět či přehlížet specifika určitých skupin zaměstnanců, respektive prosazovat úzce chápanou ekonomickou efektivitu či přímo maximalizaci zisku na jejich úkor“.

Velice nás těší, že toto číslo FSP patří k těm, jež přinášejí i anglicky psaný recenzovaný článek, dokonce jde tentokrát o první empirickou analýzu intervencí sociální práce s dětmi uprchlíků z neevropských zemí v České republice.

Co nabídne příští číslo Fóra sociální politiky? Jeden z recenzovaných článků bude analyzovat vývoj reálné hodnoty příspěvku na péči v České republice v období 2007–2024 v kontextu kumulativní inflace, legislativních změn a fiskálních omezení státního rozpočtu. Další recenzovaná stať 4. čísla FSP se bude zabývat konceptualizací digitálního vyloučení jako nového sociální rizika vyžadujícího komplexní a inovativní přístupy. Mimo jiné upozorní na úzkou vazbu mezi digitálním a sociálním vyloučením a na riziko prohlubování sociálních nerovností.

Ani ve 4. čísle Fóra sociální politiky nebudou chybět kvalitní recenze pozoruhodných titulů společenskovědní literatury. Tentokrát půjde o hodnocení knih „Služby a služebníci“ od sociologa Jana Kellera a „Dekoloniální feminismus“ od francouzské politoložky Françoise Vergès.

S přáním inspirativního čtení

Petr Šafařík
šéfredaktor

Recenzované články

Addressing the Educational Needs of Non-European Refugee Children in Czechia: Social Work Interventions

Amna Shafqat

Abstract

This study examines the extent to which social workers in Czechia understand and address the educational needs of non-European refugee children in a national context that is characterised by strong anti-refugee sentiment and limited policy support. Drawing on the holistic integration model and social origin of civil society theory, the findings reveal that social workers understand these educational needs as both complex and multidimensional. While language acquisition is seen as essential, participants emphasise that this factor alone is insufficient in a background of under-resourced schools with unprepared teachers and weak institutional coordination. In response, social workers adopt a compensatory approach involving the implementation of individual, familial and institutional interventions so as to mitigate the systemic shortcomings. The state does not directly fund the intervention of social workers. This empirical study is the first to highlight the crucial but often overlooked role of social workers in the education of non-European refugee children as intermediaries who bridge the various systemic gaps in the education of refugees. The study provides the first empirical analysis of social work interventions directed at non-European refugee children in Czechia and by underscoring the need for the strengthening of cooperation between schools, policymakers and practitioners so as to facilitate integration.

Keywords:
Social worker; Refugee children; Educational needs; Systemic response; Interventions

Abstrakt

Tato studie zkoumá, jak sociální pracovníci v Česku chápou a řeší vzdělávací potřeby dětí uprchlíků z neevropských zemí v národním kontextu, který se vyznačuje silnými protiuprchlickými náladami a omezenou politickou podporou. Vycházejíc z holistického modelu integrace a teorie sociálního původu, zjištění ukazují, že sociální pracovníci chápou tyto vzdělávací potřeby jako komplexní a vícerozměrné. Zatímco osvojování jazyků je považováno za zásadní, účastníci zdůrazňují, že je nekvalitní, neboť se odehrává v nedostatečně vybavených školách s nepřipravenými učiteli a slabou institucionální koordinací. V reakci na to sociální pracovníci zaujímají kompenzační přístup a implementují individuální, rodinné a institucionální intervence ke zmírnění systémových nedostatků. Stát přímo nefinancuje intervence sociálních pracovníků. První empirická studie zdůrazňuje klíčovou, ale často přehlíženou roli sociálních pracovníků ve vzdělávání dětí uprchlíků z neevropských zemí jako prostředníků, kteří překlenují systémové mezery ve vzdělávání uprchlíků. Studie nabízí první empirickou analýzu intervencí sociální práce s dětmi uprchlíků z neevropských zemí v Česku a zdůrazňuje potřebu silnější spolupráce mezi školami, tvůrci politik a odborníky z praxe s cílem podpořit integraci.

Klíčová slova:
sociální pracovník; děti uprchlíci; vzdělávací potřeby; systematická reakce; intervence

Introduction

In recent decades, the number of refugees worldwide has surpassed those who fled their homes during World War II, with millions of people forced to escape from conflict and persecution in countries such as Syria, Afghanistan and parts of Sub-Saharan Africa (Drolia et al., 2020; Pratiwi et al., 2020; UNHCR, 2022). Refugee children particularly encounter major challenges as they navigate disrupted schooling, traumatic experiences and the uncertainties inherent in settling in the host country. For non-European refugee children that arrive in European countries, the various challenges often result in the prolonged interruption

of their education, limited access to learning opportunities and a range of social, emotional, cultural and linguistic needs (Block et al., 2014; Cerna, 2019; Kanu, 2008; McBrien, 2005). Unfortunately, host-country education systems frequently struggle to adequately address these educational needs (Arnot & Pinson, 2005; Bartlett et al., 2017). Social workers, therefore, play a critical role in terms of complementing educational policy and practice, supporting children and their families and fostering broader integration processes (Boccagni & Righard, 2020; Duman & Snoubar, 2017).

Despite a growing body of European research on refugee children, there remains a lack of understanding of how social work interventions effectively address the educational needs of refugee children with international protection status. Much of the existing literature focuses either on general school integration or on the experiences of migrant groups, while neglecting the distinct role of social work as a bridging profession that connects families, schools and communities and facilitates the educational integration of non-European refugee children (Boccagni & Righard, 2020; Pratiwi et al., 2020). Social workers respond to complex educational needs and policy gaps via direct contact with children, families, schools and communities (Duman & Snoubar, 2017). Aimed at addressing this gap, this study examines the perspectives of social workers in Czechia by focusing on the extent to which they understand and address the educational needs of non-European refugee children. While the research centres on social workers, it also considers the shortcomings of school policies and the limited institutional support that shape the work of social workers. This perspective highlights how social workers navigate a national context that is characterised by inadequate policy frameworks and strong anti-refugee sentiment, thus highlighting their crucial role in terms of addressing the educational needs of refugee children. This study does not set out to examine teachers, classroom assistants or school capacities, rather, it focuses exclusively on the intervention of social workers with respect to addressing the educational needs of non-European refugee children.

In this paper, “non-European refugee children” refers exclusively to children who have been granted international protection in Czechia either with asylum status or subsidiary protection, as defined by the Asylum Act (No. 325/1999 Coll.). The Ministry of Interior of the Czech Republic (MVCR) defines international protection holders as individuals who cannot return to their home country due to a well-founded fear of persecution or serious harm, and for whom the home country cannot provide adequate protection (MVCR, 2025). These children differ from asylum seekers, whose applications are still under review, and from those under temporary protection, such as Ukrainian nationals who arrived from 2022 onwards.

This distinction is important since Czechia's social services and integration programmes vary according to the legal status.

Czechia provides an ideal case for analysing the educational integration of non-European refugee children due to its small refugee population and highly centralised integration policy. Between 2004 and 2021, Czechia granted international protection to 4,799 individuals (2,132 with asylum and 2,667 with subsidiary protection) of a total of 35,267 asylum applications (CZSO, 2022; CZSO, 2025). The statistical data do not include the number of minors granted international protection. The State Integration Programme (SIP) is the main integration policy with concern to international protection holders; it is managed by the Ministry of the Interior (MOI) in cooperation with other ministries and NGOs. Despite occasional budget allocations for anticipated EU refugee quotas, Czech integration policies have historically received limited political and financial prioritisation, which has resulted in the underutilisation of funding (Andrle et al., 2022; Jaworsky & Krotký, 2021). This limited focus is in sharp contrast to the robust and well-funded response to the inflow of Ukrainian refugees under temporary protection status since 2022, which exposed disparities in terms of both public attitudes and state support (Jelínková et al., 2023).

The comparatively lower attention devoted to non-European refugees reflects several structural and societal factors against a background of unwillingness to accept refugees since 2015 in terms of both Czech policy and a significant part of society (Jelínková et al., 2023). The public discourse often frames non-European refugees as security risks (Jelínková, 2019), further marginalising them with concern to both the design of policies and everyday institutional practices. These perceptions affect schools, in which social workers and educators are forced to navigate bureaucratic constraints, social stigma and a lack of systemic support.

This study takes a holistic approach to understanding educational needs, including language, social and emotional needs. Integration is conceptualised not simply as assimilation into compulsory schooling for children aged 6–15, but as a two-way process that requires supportive policies and societies (European Commission, 2023). Social workers respond to the educational needs of non-European refugee children while simultaneously identifying and addressing systemic shortcomings in schools, highlighting the reciprocal nature of integration (empirical data, this study). Furthermore, this study draws conceptually upon the social origin of civil society theory developed by Salamon and Anheier (1996), which explains the extent to which governments rely on non-governmental organisations (NGOs) to deliver services that address the diverse needs of minorities beyond the priorities of the majority population. In the Czech context, this theoretical lens helps to illuminate how NGOs and their social

workers act as intermediaries between the state and minority groups such as refugees. Although the state holds the formal mandate for integration through targeted programmes such as the State Integration Programme (SIP), NGOs are also financed via international funding, which facilitates the implementation of various interventions for non-European refugee children. Applying this perspective helps situate the intervention of social workers not as isolated efforts, but as part of a broader structure in which NGOs, especially social workers, often fill the gaps left by limited policies.

This article is guided by the research questions: *How do social workers in Czechia understand and address the educational needs of non-European refugee children within the context of systemic responses and available intervention?* To answer this question, the study explores three interrelated dimensions:

1. How do social workers in Czechia understand the educational needs of non-European refugee children?
2. How do they assess whether the Czech education system responds to these needs?
3. What types of social work interventions do they implement aimed at addressing educational needs and policy gaps?

By addressing these questions, the article provides two valuable contributions. Firstly, it comprises one of the first empirical studies to be conducted that examines the educational needs of refugee children with international protection in Czechia and social worker interventions from the social work perspective. Secondly, it highlights the extent to which social workers act as intermediaries who fill the gaps left by national policies.

The paper proceeds as follows: The first section presents the theoretical framework. The second section explains the research and analysis methods. The third section presents the findings. The fourth section includes a discussion and conclusion that explains how social work interventions can be improved.

Theoretical Framework

Integration Policies in Czechia: Institutional and Legal Framework

Czech migration and integration policy has historically been influenced by a security-driven approach, particularly evident during the 2015 refugee crisis when the government prioritised deterrence over integration (Jelínková, 2019; Jaworsky & Krotký, 2021; Stojanov et al., 2021). Significant evidence is available in the Czech media and political debates regarding

the securitisation and negative portrayal of refugees, which is often intensified by the depiction of migrants from Muslim-majority countries, along with restrictive asylum policies and relatively low acceptance rates. Together, these factors contribute to marked anti-refugee sentiment in Europe as a whole (Drbohlav & Valenta, 2014; Jelínková, 2019; Jaworsky & Krotký, 2021).

The Ministry of the Interior (MOI) is the primary body in terms of integration; however, the policies followed by the ministry mainly address the administrative requirements of migrants rather than the complex needs of refugees. Stojanov et al. (2021) reported that the MOI prioritises the centralisation of the migration and integration agendas, in which other ministries have only limited involvement. Municipalities and regions have limited influence with concern to shaping integration frameworks since their roles are confined to merely implementing projects that are funded by the MOI (Jelínková, 2019; 2023).

Under Czech legislation, international protection holders comprise individuals who are granted asylum or subsidiary protection in accordance with the Asylum Act (No. 325/1999 Coll.). Asylum holders are defined as recognised refugees with a well-founded fear of persecution due to race, religion, nationality, political opinion or membership of a particular social group. Subsidiary protection holders are defined as persona at risk of serious harm (e.g. torture, armed conflict) but who do not meet the definition of a refugee (MVCR, 2025).

Integration policies further distinguish immigrants from refugees (international protection holders), with the latter primarily supported via the State Integration Programme (SIP). The SIP comprises the key policy framework for international protection holders as outlined in the Asylum Act (Act No. 325/1999), Chapter IX (Sections 68–70). The SIP is based on the voluntary participation principle, i.e. international protection holders are not forced to be involved in the SIP (Dohnalová, 2021). International protection holders are entitled to enrol in the SIP within the first year following the granting of international protection. However, those who choose not to sign up within the first year, lose the right to subsequently participating in the programme. Less than 500 international protection holders participate annually in the SIP (MOI, 2023). While the SIP provides 12 months of support, including 400 hours of language classes and assistance with enrolment in compulsory education, housing and employment (Andrle et al., 2022; Dohnalová, 2021; Drbohlav & Valenta, 2014; Integracniprogram, 2017), it has been criticised for neglecting long-term and multidimensional needs, such as those related to mental health (Andrle et al, 2022).

Both categories of international protection holders have legal residence rights, protection from refoulement and access to employment, healthcare, education and social services.

Refugees receive a permanent residence permit and a refugee travel document, while subsidiary protection holders receive a renewable residence permit (long-term residence permit) and access to an alien's passport. They enjoy equal access to the labour market, compulsory and secondary education, and public health insurance under the Public Health Insurance Act (No. 48/1997 Coll.); social support is available through the Social Services Act (No. 108/2006 Coll.). In addition, according to the Act on Social and Legal Protection (Act No. 359/1999 Coll), Czechia recognises children as individuals under the legal age of maturity, per the United Nations Convention on the Rights of the Child (CRC) (Zákonyprolidi, 2025), and children aged between 6 and 15 years of age are entitled to compulsory education under the School Act (No. 561/2004 Coll.) (Bačáková, 2011; UNHCR, 2023; MVCR, 2025).

In addition, all children in Czechia have the legal right to receive primary education, regardless of their nationality or legal status (Bačáková, 2011). Although no special educational policies are in place for non-European refugee children, schools have implemented additional language support measures for this group, as well as other immigrant children. This shift was due partly to the increasing emphasis of the Ministry of Education on inclusive education. However, the respective policies remain limited despite the improved recognition of the needs (Czech language) of immigrant schoolchildren, including non-European refugee children, and financial support in Czechia's major cities. Both teacher training and systemic measures remain underdeveloped, which has led to fragmented and inconsistent practices across the country (Bačáková, 2011; Jelínková & Valenta, 2022).

Role of Czech Social Workers in the Integration of Non-European Refugees

As a result of the overall restrictive and fragmented policy environment, social workers have emerged as indispensable actors in terms of the integration of non-European refugees. Social workers provide or arrange counselling, language courses, family interventions, healthcare assistance, financial assistance, information on life in Czechia and support for the schooling of refugee children under the Social Services Act (Act No. 108/2006). It is also important to note that social workers provide social services to the broad range of immigrants as well as non-European refugees. However, our research focuses primarily on how social workers understand and address the educational needs of non-European refugee children. This distinction is essential since non-European refugee children with international protection (as defined under the Asylum Act No. 325/1999 Coll.) were forced to flee their countries of origin due to persecution or armed conflict. Therefore, the migration of this group is not based

on voluntary choice. Many of these children do not receive support from teachers since teachers often lack the experience and schools lack the finances to provide them with the support they require (Bačáková, 2011). As a result, social workers play a crucial role in bridging the gaps left by educational policies.

Zogata-Kusz (2022) studied NGOs that assist immigrants in Czechia, including staff with diverse professional backgrounds such as social workers, educational workers and legal advisors. NGOs offer social and legal counselling, Czech language courses and courses on social and cultural orientation for foreigners. The Zogata-Kusz (2022) study does not distinguish between immigrants and refugees, rather it addresses the broader context of the assistance provided for immigrants by NGOs, including services provided for refugees. However, her study does not specifically analyse the intervention of social workers in terms of addressing the educational needs of non-European refugee children with international protection status. Thus, the research reported in our study fills a significant gap by discussing the educational needs of non-European refugee children and the related intervention of social workers.

Building on this broader context, social workers who work in the NGO context in Czechia can be understood as intermediaries who operationalise a holistic integration model so as to address the educational needs of refugee children within the limits of the national integration policy. Their practice can be interpreted through Salamon and Anheier's social origin of civil society theory (1996) in terms of their filling the gaps left by insufficient state policies and educational policy frameworks. This theoretical perspective is particularly relevant since, as Zogata-Kusz (2022) notes, NGOs rely on both grants from the state and financing from other sources. In doing so, NGOs frequently provide services that are not directly funded by the state, thus effectively compensating for the gaps in policy.

Social workers provide services through NGOs such as META o.p.s., which supports schools and provides methodological guidance, teacher training and direct in-school interventions (Jelínková, 2023), and OPU (Organisation for Aid to Refugees), which provides legal and other assistance to international protection holders. These organisations, alongside other organisations that work under the Consortium of Migrants Assisting NGOs in the Czech Republic umbrella organisation, represent an interlinked network of professionals, including lawyers, educators, social workers and advocates that work to improve immigrant integration policies and advocate for policy changes. While NGOs play an essential role, they often encounter structural barriers, including the limits of project-based funding, administrative complexity, hate speech and political scrutiny, which act to limit the services they provide (Jelínková, 2023; Zogata-Kusz, 2020; 2022). This study conceptualises social workers as bridging

actors who simultaneously address the educational needs of non-European children and expose the structural limitations inherent within the Czech education system. Their role demonstrates how holistic integration can be pursued in contexts in which formal policy remains restrictive and fragmented.

Holistic Model of Integration

This study is grounded in a holistic integration model (Cerna, 2019), which conceptualises the educational needs of refugee children as inseparable from their emotional, cultural and social needs. Holistic approaches, widely applied in the education, healthcare and social work sectors, emphasise the individual as a whole human being who is embedded in complex social systems (Arnot & Pinson, 2005; Cerna, 2019; Sidhu & Taylor, 2009). The framework aligns with the rights-based model articulated in the United Nations Convention on the Rights of the Child (CRC), which highlights the obligation of host governments to guarantee the safety of refugee children and their access to education and participation in society, as well as to provide coordinated support via state institutions, civil society and communities aimed at ensuring their emotional well-being (Lawrence et al., 2019).

This model recognises that language acquisition is crucial for integration, yet this factor alone is insufficient without the availability of culturally and religiously responsive support (Cerna, 2019; Sidhu & Taylor, 2009). Emotional stability is considered a fundamental prerequisite for learning, particularly for children who have faced trauma (Arnot & Pinson, 2005). The model highlights that the education of refugees requires individual-based support and policy adaptation. In addition, it emphasises the importance of families and communities in terms of promoting educational success since close parental involvement helps to create a sense of continuity between home and school and enhances children's sense of belonging (McBride, 2018). Furthermore, the model highlights the necessity of interdisciplinary cooperation across educators, schools, social services, healthcare, social workers and community organisations (McBride, 2018). Education systems alone are unable to meet the educational needs of refugee children, especially in policy contexts that lack the provision of targeted support (Arnot & Pinson, 2005).

While Czechia is a predominantly secular country, and most Czechs do not adhere to any religious affiliation (Furstova et al., 2021), the holistic model provides a framework for the broader consideration of the educational needs of non-European refugee children in which social workers consider both their religious and cultural needs, often via interventions aimed

at practically addressing these factors, including mediation between families and schools. Thus, the holistic integration model serves as the guiding theoretical framework for this study and shaped the design of the research and the interpretation of the findings. It explains how social workers facilitate the integration of non-European refugee children by addressing their educational needs, including social, emotional, cultural and religious factors, within the constraints of national policy. Applying this holistic integration model, the study situates social workers as the central actors in terms of bridging gaps between fragmented institutions and refugee families.

Social Origins of Civil Society Theory

Salamon and Anheier's (1996) social origins theory provides a robust framework for understanding the development and functioning of NGOs within civil society. The theory proposes that NGOs emerge in response to the requirement to fill the policy gaps left by the state and highlights how NGOs complement the public and market provision of services so as to address heterogeneous social needs. Governments, particularly in democratic systems, often focus on the needs of median voters, thus reflecting the priorities of the majority population. However, societies are inherently diverse and encompass minority groups and marginalised populations, including non-European refugee children, whose needs do not necessarily align with mainstream political agendas. In this context, NGOs play a critical role in terms of gap filling, providing services to non-European refugee children and addressing their educational needs that the state cannot or is unwilling to fully cover.

The key mechanisms via which NGOs operate include public funding. Governments often "hire" or finance NGOs on a contractual basis to deliver services that complement public programmes (Salamon & Anheier, 1996). For example, in the context of the integration policy for international protection holders in Czechia, the state concludes contracts with NGOs for the provision of services such as language courses (Dohnalová, 2021). Such contracts allow the government to extend its social reach while focusing on broader policy priorities, thus ensuring that those groups whose needs might otherwise be overlooked receive the attention they require. Social workers who operate under such NGOs are thus positioned at the intersection of state policy and community needs and implement programmes that are tailored to populations that fall outside the realm of mainstream public services (Salamon & Anheier, 1996).

The theory emphasises that understanding the work of NGOs requires the examination of their scale and the composition of their financial resources. NGOs typically rely on a range

of income sources, including public funding and private donations. The balance between these sources reveals important dynamics with respect to how NGOs operate and their level of dependence on or autonomy from the state (Salamon & Anheier, 1996). In the Czech context, Zogata-Kusz (2022) notes that "NGOs receive public grants for their work (although this is not their only financial source)" (p.7). Salamon and Anheier (1996) further explain that when governments fail to meet the needs of minority groups, these groups often turn to NGOs for support. Consequently, social workers in Czech NGOs act as intermediaries who implement state-funded integration policies, such as the SIP, while also providing services not directly funded by the state.

Methods

This qualitative study is based on the constructivist approach to grounded theory, as articulated by Charmaz (2006), and aims to explore the extent to which social workers in Czechia understand and address the educational needs of non-European refugee children. Guided by a holistic integration model and social origins of civil society theory, the study focuses on the understanding of social workers with respect to educational needs, the assessment of systemic responses, and the interventions they implement aimed at addressing educational needs and policy gaps.

The research design follows a qualitative, inductive logic and applies grounded theory methods so as to generate conceptual categories from the experiences of the research participants. This approach allows for the determination of an in-depth understanding of the complex social phenomena related to the education of non-European refugees and the role of social work, particularly in those contexts where the availability of empirical knowledge remains limited.

The fifteen social workers who participated in the study were selected via the purposive sampling (Etikan et al., 2016) and snowball sampling (Naderifar et al., 2017) techniques. Specifically, the purposive sampling allowed us to identify those respondents who work directly with non-European refugee children and their families and possess the relevant knowledge and experience with concern to the issues under investigation. We identified these respondents via the investigation of the websites of various non-governmental organisations (NGO). Applying the snowball technique, those social workers whom we had already contacted helped us to contact others who work with non-European refugee children and their families. Most of the social workers were from NGOs that cooperate with the state to deliver SIP services

for refugees. The sample included social workers of various backgrounds and years of experience; all the social workers had more than five years of experience. While most operated in urban regions, the group included workers from different educational and integration settings. The degree of diversity served to enhance the analytical richness of the study. The sample consisted of fourteen women and one man. All the respondents shared a number of characteristics, i.e. they all worked with non-European refugee children and cooperated with state and local authorities on integration issues. All of them were familiar with educational policies and integration policy measures. The social workers were not assigned to non-European refugee children by schools; rather, they were employed by NGOs that worked with refugees and schools to support the integration of non-European refugee children. Their work included assisting with school admissions, arranging parent-teacher meetings and facilitating communication between the state and non-European refugee families. In addition, they interacted with non-European refugee families on a monthly basis and provided support whenever families required assistance.

The data were collected through semi-structured interviews (Longhurst, 2003) conducted between 2023 and 2024 with the fifteen social workers selected due to their working with non-European refugee children to support their education and integration. The respondents were invited to participate in the research via an email that set out the research aims and included the required ethical approval documentation. The interviews were conducted online via Zoom or Google Meet based on the preferences of the participants. Each participant signed an informed consent form prior to the interview process. The interviews lasted between one and two hours, were audio-recorded and were subsequently transcribed. All the interviews were conducted in English, thus no formal translation of the responses was required. Conducting the interviews in English ensured the consistency of the data collection and analysis since all the transcripts were created directly in the language used for the analysis. In addition, since the social workers worked with non-European refugee children, they were familiar with the English language; thus, language was not a problem issue during the interviews.

The interview protocol included fifteen questions that covered various topics including the job titles and positions of the respondents, their years of experience working with non-European refugee children and their families, the various activities related to these children, the educational needs of refugee children, gaps in educational policy, the interventions they implemented and difficulties in extending the provision of interventions. Aimed at encouraging the respondents to provide more detailed information on the various educational needs

and policies, each interview question was followed by a probing question. For instance, one of the probing questions was as follows: Why are policies aimed at non-European refugee children insufficient in schools? This allowed respondents to reflect on broader institutional gaps. The data collection process was considered concluded once we reached the data saturation point, i.e. the time at which the provision of relevant information was considered exhausted (Charmaz, 2006).

The study received ethical approval from the Ethical Committee of the affiliated university (Reference No. EKV-2023-012). Informed consent was obtained from all the participants prior to the interviews. The participants were reminded of the voluntary nature of their involvement and their right to withdraw at any stage without consequence. In order to ensure confidentiality, all the data were anonymised during transcription, and any identifying details were either removed or replaced with pseudonyms. Only the researcher had access to the raw data, including the audio recordings, which were stored securely throughout the research process. Since the study involved professionals who work with non-European refugee children, a particularly vulnerable population, strict ethical standards were set so as to protect both the participants and the refugee communities they serve.

The data were analysed applying grounded theory (Charmaz, 2006). Aimed at ensuring the credibility of the analysis process, we used ATLAS.ti. software. Three coding steps were followed for the analysis of the data: initial, focused and axial coding. The collection and analysis of the data were circular, i.e. the data collection and analysis were conducted simultaneously. Prior to the commencement of the analysis, we emailed the transcripts to the respondents for their assessment, which allowed them to provide more details on particular topics if they wished. We divided the data into smaller segments in the initial coding so as to allow for a line by line analysis. The focused coding involved the comparison of the data for similarities and differences with the aim of reducing the number of codes by selecting those that occurred most frequently. The axial coding involved refining these codes into categories and subcategories, focusing on their mutual relationships.

Both inductive and deductive reasoning were applied. The deductive insights stemmed from the holistic integration model, while the inductive analysis allowed for the emergence of new themes directly from the data. For example, although language acquisition was expected to be the central theme, new themes, e.g. a lack of parental support, insufficient teacher training and gaps in trauma-informed care emerged frequently across the interviews.

The final categories reflected the three analytical foci of the study: (1) understanding educational needs, (2) assessing systemic responses and (3) implementing interventions.

These categories structured the presentation of the findings. The analysis resulted in the determination of thirteen conceptual categories organised across three analytic domains, which corresponded to the sub-questions posed by the study:

(1) Understanding of Educational Needs (Language; Cultural and Religious Identity; Trauma and Emotional Needs; Need for Parental and Teacher Support);
(2) System Assessment (Low Religious awareness, Trauma awareness and Cultural Literacy in Schools; Uninformed Teachers concerning Refugee Needs; Limited Institutional Support from the State); and
(3) Social Work Interventions (Mediation and Enrolment Assistance; Cultural Integration Programmes; Psychological Assistance; Parent Engagement and Institutional Cooperation; Teacher Support and Awareness Raising).

These categories are presented below and structured according to the three analytical foci.

Findings

Drawing on the holistic integration model and social origin of civil society theory, this section presents the findings of the research based on the thirteen conceptual categories developed via the grounded theory analysis. These categories were organised into three overarching domains that reflected the sub-research questions: understanding educational needs, assessing systemic responses and implementing interventions.

Understanding of Educational Needs

The social workers consistently described the needs of refugee children as multidimensional, including language acquisition, recognition of cultural and religious identity, trauma and emotional care, and adequate parental and teacher support. These findings were in line with the holistic integration model, which acknowledged that language needs are inseparable from well-being, cultural belonging and parental and community support (Cerna, 2019).

The social workers highlighted proficiency in the Czech language as a primary need for success at school and for peer integration. The social workers observed that limited proficiency in the Czech language often led to placement in lower attainment grades, which potentially hindered academic progress and integration with age peers. Moreover, this factor reflected the tendency for schools to emphasise language attainment in isolation rather than embedding it within wider psychosocial and cultural support frameworks. All the participants

mentioned that schools often place children in lower attainment grades to help them learn Czech more effectively. However, by focusing narrowly on language placement rather than holistic adjustment, schools unintentionally fail to meet the other needs of refugee children, e.g. social integration with their age peers; thus, refugee children often experience isolation in the school environment. In addition, thirteen of the participants emphasised the importance of acquiring the academic language skills necessary for mastering subject-specific vocabulary (e.g. geography or biology), which directly impacts educational performance. A lack of academic language skills prevents refugee children from fully participating in class activities, discussions and examinations. As a result, some refugee students struggle to pass examinations and to successfully transfer to the next grade. As one participant noted:

> *Language is a big problem. They do not have a high level of language. They do not have enough language; it is [a question of] time. They do not learn grammar, so they significantly lack language skills. However, they must learn the Czech language first for [taking] exams. They are unable to take and pass exams (Social Worker 14).*

Beyond language, twelve social workers also identified cultural and religious needs as crucial but often overlooked. Twelve participants described how refugee children must adapt to school norms, e.g. punctuality, respect for school authority, appropriate behaviour and expectations, which may differ significantly from their home school culture. Cultural dissonance potentially leads to feelings of alienation and a loss of identity, especially in the absence of cultural sensitivity in schools.

As one participant stated:

> *Refugee children often face bullying and abuse in schools from [their] peers because they lack self-esteem due to a lack of cultural understanding in schools (Social Worker 10).*

Five participants noted that children often face misunderstandings or prejudice based on their cultural or religious background, especially in environments that are unfamiliar with Islam. Three participants specifically pointed out that such misunderstandings and prejudices often arise due to the dietary requirements and religious practices of Muslim students. Such misunderstandings were reported as being common between school staff and parents, and often resulted in tension and exclusion. Such experiences highlight how the limited levels of cultural literacy of teachers both undermines the trust received from parents and amplifies the emotional trauma of the children, thus demonstrating the separation of cultural and emotional needs. As one participant stated:

> *There are many misunderstandings about the Muslim religion. Muslim children need halal food. For example, if they are Muslim, they avoid eating pork and require halal*

food. Some parents are very strict about it; they do not allow their children to eat jelly or sweets at school, and sometimes the teacher does not understand this (Social Worker 3).

Ten of the social workers also emphasised the psychosocial and emotional needs of refugee children, particularly those who had experienced trauma or war situations. In addition, ten of the social workers stressed the importance of trauma-informed approaches in schools, yet reported that such approaches are rarely applied in practice. These gaps indicate how schools misinterpret or ignore the emotional distress caused by both displacement and cultural exclusion. As one participant stated:

We need to understand refugee children as traumatised, especially those who come from war areas. They need special care, but often they do not receive [it] (Social Worker 1).

Finally, two additional layers of need emerged: stronger support from both parents and teachers. The most recurring theme was that parents often lack the capacity or knowledge to effectively engage in the school system. This lack of engagement is partly due to language barriers and partly due to unfamiliarity with the Czech educational structure. Parents are unable to assist their children with their homework. As one participant stated:

Parents cannot support their children [without somebody helping them] .... they need someone to be involved (Social Worker 15).

Nine of the social workers highlighted the need for stronger support from teachers. The lack of teacher preparedness for, and experience of, working with refugee children was seen as a significant barrier to meeting the educational needs of refugee children. In many instances, the limited understanding of teachers of trauma and cultural diversity acted to exacerbate existing emotional and cultural needs. As one participant stated:

Teachers are not experienced in working with this group. They continue to make mistakes and [are] not able to focus on the children's needs (Social Worker 8).

Many of these multidimensional needs, however, often go unfulfilled in practice, as reflected in the assessments made by social workers regarding the preparedness and responses of the Czech school system.

System Assessment

Social workers stressed the under-preparation of the school system in terms of meeting the needs of refugee children. The participants' assessments of the education system revealed three central limitations: (1) a narrow focus on language, (2) low cultural and trauma literacy, and (3) weak institutional support.

All the participants emphasised that the system remains focused almost exclusively on language, often neglecting other vital needs. This narrow focus on language is due to the inadequacy of the policies in place for the teaching of Czech. As one participant stated:

They [schools] have not solved the language issue … so they cannot focus on other needs (Social Worker 4).

Fourteen of the social workers further explained that schools often operated without clear policies for working with refugee children and treated them as a homogenous group. The lack of policies leads to individual trauma histories and cultural contexts being overlooked. They observed that schools do not provide the services of specially-trained psychologists for refugee children, and many mental health providers are unable to communicate in the native languages of refugee children, which complicates the process of addressing their needs. One of the participants opined that:

Very often, teachers do not know that children are going through trauma…no one cares about the child's mental health. Those teachers who are empathic try to find out the child's issues, and very often they [only] discover trauma when a child draws a picture of a weapon or a lost family member (Social Worker 8).

The lack of teacher training was frequently highlighted as a significant factor that contributes to the unfulfillment of needs in schools. All the social workers noted that teachers often lack both awareness of the children's cultural and religious backgrounds and experience with trauma-informed approaches. This potentially leads to the misinterpretation of the behaviour of refugee children and a failure to accommodate their cultural practices, which ultimately results in disengagement from the educational process. Consequently, the inadequate preparation of teachers negatively impacts the classroom experiences of refugee children and weakens the overall support system that connects schools, families and social workers. As one participant stated:

As I noticed, teachers often have no idea about the child's religion and culture. The refugee children are a tiny minority, so the teachers continue to make mistakes (Social Worker 13).

Seven of the social workers further pointed out broader systemic constraints, including rigid educational and asylum policies and limited political will to prioritise the integration of refugees. The structural gaps are particularly critical since strict placement rules reinforce the focus on language while neglecting children's trauma-related and cultural needs. In addition, the asylum procedure acts to intensify the emotional distress suffered by children. The lack of political prioritisation has led to inadequate training and resources for teachers. As a result,

broader policy failures have manifested themselves as unfulfilled educational needs. Consequently, social workers are forced to intervene at the school level and to act as mediators in the face of systemic neglect. One participant noted that:

There are still many changes required, but it depends on political views (Social Worker 2).

The systemic shortcomings identified by the social workers both negatively impact the educational needs of refugee children and create the gaps that social workers attempt to bridge via targeted interventions.

Social Work Interventions

We focused on the reflections of social workers on the social work interventions that they have at their disposal to meet the educational needs of refugee children. In response to unmet needs, social workers have developed a diverse range of interventions that often fill the gaps left by the education system and policy frameworks. The various interventions were grouped into five categories: (1) Mediation and Enrolment Assistance, (2) Cultural Integration Programmes, (3) Psychological Assistance, (4) Parent Engagement and Institutional Cooperation and (5) Teacher Support and Awareness Raising. In addition, it is important to note that social workers receive support from international organisations and sometimes provide their services without grant funding; thus, the findings are related to the social origin of civil society theory. As one participant stated:

Thanks to European grants, because it is very difficult to get funding from the state budget. We have grants from the European Union or from international organisations, and sometimes we do not have any grant at all. The state budget is not reliable (Social Worker 9).

School support interventions included assistance with school enrolment, administrative support, interpreting services during parent-teacher meetings, and organising language courses and tutoring arrangements through volunteers. All the social workers routinely provided refugee families with administrative support, including locating schools near to their place of residence, assisting parents with the school admission process, enrolling their children in kindergartens and other institutions and explaining school regulations. Three of the social workers interpreted parent-teacher meetings into the native languages (e.g. Arabic) of refugee families. This intervention approach serves to reduce the degree of parental exclusion and strengthens trust between schools and families, ultimately enhancing the children's sense of belonging. They also organise informal events at which parents explain their cultural and

religious practices to teachers aimed at improving mutual understanding and mitigating the lack of cultural literacy often encountered in schools. As one participant stated:

> *We have meetings between the teachers and parents … I interpreted information for the mothers. At one primary school, we were asked to help integrate refugee children from Kazakhstan, so we organised an informal parent-teacher meeting. The women cooked traditional food and discussed it with their children's teachers (Social Worker 6).*

Ten of the social workers supported refugee children who have difficulties learning the majority language in school by helping them find free language courses, mainly offered through NGOs and integration centres. Some Czech NGOs and integration centres provide after-school language courses for children, while others provide intensive Czech language programmes during the summer holidays. While such interventions explicitly target language acquisition, they also serve to reduce the emotional trauma caused by isolation and bullying by providing the children with the opportunity to meet and interact with other children. As one participant stated:

> *Some NGOs regularly run a suburban children's camp during the summer holidays, where children learn Czech intensively for two weeks [a total of 40 hours] (Social Worker 7).*

In addition, thirteen of the social workers helped refugee children to find volunteers who provide tutoring in various school subjects, particularly the Czech language. Such arrangements address the systemic lack of differentiated teaching methods in schools and demonstrate the extent to which social workers fill the roles left vacant by underprepared institutions.

Cultural support interventions focus on familiarising refugee families with local customs and social competencies such as time management, punctuality and appropriate behaviour, while supporting the participation of children in leisure and extracurricular activities. Social workers address local customs and the emotional needs that are tied to the children's cultural identity since participation in community activities acts to reduce feelings of marginalisation. As one participant stated:

> *Families receive offers of events at their place of residence so that they can gradually integrate into the natural structures of the environment. We support strengthening ties with the host majority society and overcoming difficulties and negative feelings in connection with coming to a new country (Social Worker 9).*

Ten of the social workers reported organising cultural events and sports tournaments aimed at facilitating interaction between refugee and host communities. Such events included

Syrian food festivals and Mongolian and Uzbek sports competitions. Such practices directly addressed the limited cultural literacy of teachers and schools and created spaces that offered an opportunity to share cultural traditions, thereby reducing prejudice. However, eight of the social workers expressed concerns about their inability to organise specific cultural programmes in schools due to the lack of systemically developed policies. They noted that they were required to submit a written project proposal in order to secure funding (Jelínková, 2023). Moreover, two of the social workers pointed out that they were not permitted to include other refugee children in projects that are designed specifically for one particular immigrant group such as refugees from Ukraine. This illustrates how restrictive policy frameworks act to constrain interventions and highlighted inequalities between different groups. One participant noted that:

> *If we receive funds from the Ministry of Education for projects, they decide which activities we can provide, and we cannot include any additional target group in the project (Social Worker 7).*

Psychological support interventions, though more limited, included play therapy and referral to specialised services. Eleven of the social workers highlighted the lack of systemic mental health provision in schools and reported that they often had to act as intermediaries. This gap was considered crucial since unresolved trauma issues hinder the ability of children to benefit fully from educational support, thus rendering counselling essential in terms of connecting emotional well-being with successful academic outcomes. One social worker mentioned that:

> *Workers also provide psychosocial assistance in difficult times. We try to find adequate therapeutic or psychological help for them (Social Worker 2).*

However, eleven of the social workers noted that interventions that addressed psychological needs remained underdeveloped, due mainly to a lack of institutional support and funding.

Family support interventions target both educational and broader social integration needs, including counselling for parents, guidance on school-related procedures, information on public services and the organisation of skills-building workshops. By supporting parents, social workers also indirectly support the children's education since disempowered parents were identified as being a key factor in terms of intensifying the emotional distress and feelings of lack of support on the part of their children. Counselling for parents and guidance on school-related procedures includes negotiating with schools, passing on information to schools on child health issues and assisting with writing absence requests. Eight of the social

workers provided family counselling aimed at supporting healthy relationships between parents and their children. The public services covered by the interventions included information on everyday life, social benefits, employment, the transport system, postal services, mandatory taxes (such as the garbage disposal tax), medical care and schools. The provision of such services acted to reduce household stress and insecurity, thus indirectly easing their children's emotional burden and benefiting their education. One social worker mentioned skills-building workshops:

> *We work on [the] clients' [parents'] skills training, including filling in job applications, writing resumes and cover letters and communicating with authorities and employers. We lead the family to [attain] independent social competences (Social Worker 7).*

All the social workers indicated that the educational needs of refugee children can be effectively addressed if schools and teachers understand their specific needs and the most suitable approaches to meeting such needs. Thus, the support provided for teachers and schools included methodological guidance and the joint organisation of training sessions and workshops on refugee-related topics. Three of the social workers reported presenting lectures on refugees in schools, the main objective of which was to inform teachers and students about the experiences and challenges faced by refugee children. One participant mentioned that:

> *We provided lectures at schools on important topics such as statistics, the support system for refugees, social work with refugees and refugees' personal stories (Social Worker 6).*

Some NGOs, such as META o.p.s, also provide structured pedagogical support and certified training programmes. However, all the social workers mentioned that they were able to provide courses for teachers on the cultures and religions of refugee children, but only if they received state funding. The lack of sustainable funding for such courses thus highlighted how the system neglects the educational needs of refugee children. These interventions demonstrate how social workers address institutional neglect and bridge the gap between the needs of refugee children and systematic limitations. This dynamic is illustrated in the conceptual model shown below.

Conceptual Model: Social Work Responses to Educational Needs and Systemic Gaps

Based on grounded theory analysis, the conceptual model shown below illustrates the dynamic relationship between the understanding of social workers of the educational needs

of non-European refugee children, their assessment of systemic responses, and the interventions they implement aimed at addressing the various gaps and needs. The model highlights the central role of social workers in terms of bridging institutional limitations to education integration. The model shows how the understanding of the needs of non-European refugee children and the recognition of the systemic shortcomings shape the intervention strategies of social workers. While educational institutions often fall short when responding to cultural, emotional and religious needs, social workers compensate for the policy deficit by offering tailored and holistic support. The model serves as an interpretive framework for understanding the findings presented above and guides the discussion of their broader implications for social work and educational policy.

Figure 1 illustrates that the educational needs of non-European refugee children are not isolated but are directly shaped by systemic responses and addressed via targeted interventions. For example, the language barrier, identified as a pivotal factor, is exacerbated

Figure 1. Conceptual model of social work practices that address the educational needs

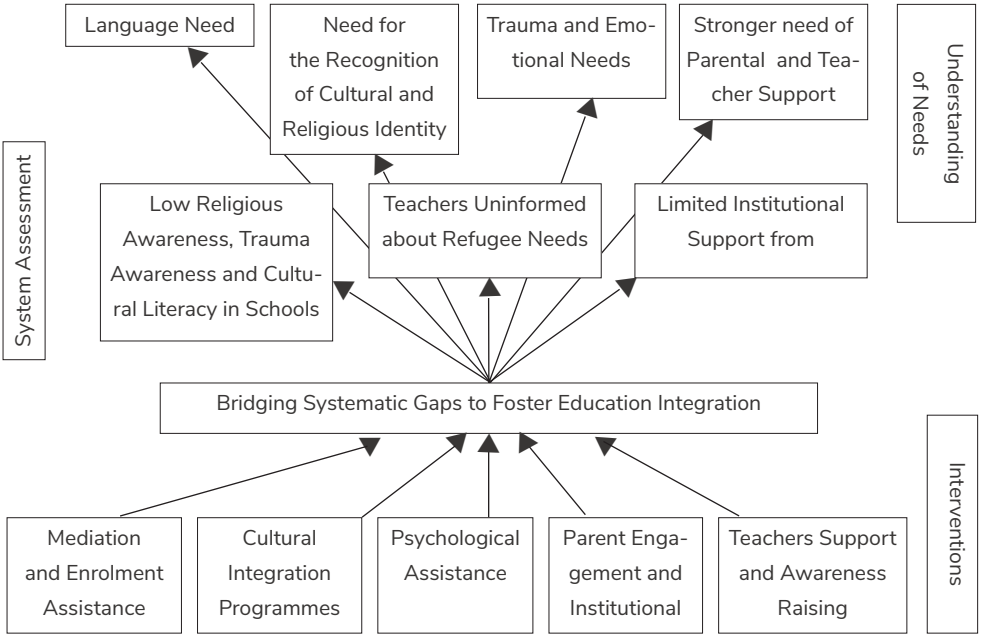

Source: Author

by the lack of teacher training on refugee-specific issues and by limited state-level support. In response, social workers provide mediation and enrolment assistance, along with supplementary language support, aimed at bridging these systemic gaps.

Similarly, the need for the recognition of cultural and religious identity is closely linked to low cultural literacy in schools. Social workers respond by providing cultural integration programmes and awareness-raising activities, which aim to foster mutual understanding between schools and non-European refugee families.

The figure further illustrates that trauma and emotional needs are routinely overlooked in the school system, especially given the absence of trauma-informed training for teachers. Social workers attempt to compensate by providing psychological assistance and referral pathways, though limited institutional resources act to constrain such interventions.

Finally, the lack of parental and teacher support illustrates the existence of systemic gaps in both the family and classroom contexts. Schools often fail to actively involve refugee parents, while teachers struggle without adequate preparation. Thus, social workers create a bridge by providing parent engagement workshops and teacher support sessions, thus strengthening the link between home and school.

Figure 1 demonstrates that social workers intersect with the educational needs of non-European refugee children and the various systemic shortcomings. The interventions they provide do not replace the responsibility of the state; rather, they compensate for the various gaps in the form of mediators, which paves the way for refugee children to fulfil their educational needs.

Discussion and Conclusion

The findings of this study are in line with the holistic model of integration in the sense that social workers in Czechia understand the educational needs of non-European refugee children as multidimensional and interconnected in terms of language learning, emotional well-being and cultural adaptation. While they recognise the centrality of language acquisition for educational success, they also highlight unmet needs in other areas such as trauma support, parental involvement, teacher support and religious accommodation. Social workers recognise that the Czech education system responds inconsistently and is fragmented; it prioritises language while neglecting emotional and cultural needs, and lacks the systemic training approaches and resources required to effectively support refugee students. As a result, social workers actively intervene by bridging institutional gaps through support for

schools, cultural mediation, psychosocial assistance and working together with parents and teachers. The findings are in line with Salamon and Anheier's social origins of civil society theory (1996) in the sense that NGO social workers focus on addressing the unmet educational needs of non-European refugee children that the state is unable to fully satisfy. International grants and volunteer work, particularly, act to support social worker interventions; moreover, social workers also highlight the lack of funding from the state. Thus, their role is both compensatory and transformative and aims to facilitate educational integration in a context of limited policy attention.

The conceptual model presented in this study highlights the linkages between needs, systemic shortcomings and interventions in the context of which social workers act as mediators within the education system. This model both captures the adaptive nature of social work practice and exposes the risks of over-reliance on social workers in the absence of sustained systemic reforms. In addition, the findings of this study highlight several gaps concerning which both cooperation and practice should be improved so as to better address the educational needs of non-European refugee children. The social worker research participants reported that the degree of cooperation between schools and social workers is often limited, particularly when addressing the religious and cultural needs of refugee children. Cultural programmes are frequently organised outside of schools, which acts to limit both accessibility and impact. Due to a lack of trained staff, many schools struggle to respond effectively to the psychological trauma experienced by non-European refugee children. In addition, parents of refugee children often have a limited understanding of the education system, which potentially acts to hinder the educational integration of their children.

Based on the above discussion of systemic gaps, we provide a number of recommendations. Changes are required so that social workers are able to more effectively support the education of non-European refugee children. The recommendations are as follows: Going forward, it will be important to strengthen partnerships between schools and social workers, which would help to more effectively fulfil educational needs. It is also important to include intercultural learning as a regular part of the education process by introducing cultural programmes in schools rather than merely through extracurricular activities. This would serve to both foster integration and reduce segregation. It is essential that sustainable solutions be created that involve embedding trauma-informed approaches within the education system, ideally in close collaboration with social workers. Finally, it is also essential that initiatives that engage parents with schools be expanded to include workshops and communication programmes facilitated by social workers. These would enhance the understanding of parents

of the education system, improve the educational integration of their children, and help parents and teachers to build relationships.

Despite its various contributions, this study has several limitations. Firstly, the study is based on a relatively small sample of fifteen social workers, most of whom were employed by NGOs. As a result, their perspectives may not fully represent those of social workers employed by schools and the state. Secondly, the research relies on data collected from interviews, which may have been influenced by the professional positions of the participants and their emphasis on the challenges involved. Thirdly, the study focuses exclusively on the perspectives of social workers and does not include the voices of other important stakeholders such as teachers, policymakers, parents or refugee children themselves. We attempted to reach out to other stakeholders; however, they overwhelmingly declined to participate in the research. The main reasons for their refusal concerned their lack of experience with this group of children; moreover, some did not receive permission from their department heads to participate. This limitation may have resulted in a certain degree of bias since NGO workers are more likely to emphasise gaps in state policies than those who work for the state. In addition, since social workers are particularly aware of systematic shortcomings, they tend to focus on gaps in the system in their assessments. Despite the limitations, however, the findings of the study are significant in terms of highlighting educational needs and systemic gaps. The study further demonstrates how social workers act as mediators and provide suggestions for improvement. Importantly, the study highlights the need for future research on the reasons for schools often failing to work with social workers despite their professional expertise, and how such cooperation should be better institutionalised so as to fully meet the complex educational needs of non-European refugee children, thus representing a crucial intersection between social work interventions and the education system.

Disclosure statement

No potential conflict of interest was reported by the author(s).

Funding

This output was written at Masaryk University within the framework of a Specific University Research grant supported by the Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic in 2024 MUNI/A/1748/2024.

References

Andrle, J., Čechová, M., & Novotný, O. (2022). Integrace Držitelů Mezinárodní Ochrany V ČR. Praha: NIEM.

Arnot, M., & Pinson, H. (2005). *The Education of Asylum-Seeker and Refugee Children: A study of LEA and school values, policies, and practices.* University of Cambridge.

Bačáková, M. (2011). Developing inclusive educational practices for refugee children in the Czech Republic. *Intercultural Education,* 22(2), 163-165.

Block, K., Cross, S., Riggs, E., & Gibbs, L. (2014). Supporting schools to create an inclusive environment for refugee students. *International Journal of Inclusive Education,* 18(12), 1337-1355. https://doi.org/10.1080/13603116.2014.899636

Boccagni, P., & Righard, R. (2020). Social work with refugee and displaced population in Europe: (dis)continuities, dilemmas, development. *European Journal of Social Work,* 23(3), 375-383. https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1767941

Cerna, L. (2019). *Refugee Education: Integration Models and Practices in OECD Countries.* OECD Education working paper No. 203, Paris: OECD

Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded theory, A Practical guide through Qualitative Analysis.* London: SAGE Publications.

CZSO. (2025). *International Protection.* https://csu.gov.cz/international-protection?pocet=10&start=0&podskupiny=292&razeni=-datumVydani

CZSO. (2022). *New applications for international protection by age, sex and citizenship in 2022.* https://www.czso.cz/documents/10180/190557306/290027230204.pdf/3a8c04b4-c4d2-468c-ac9c-28d0664d37bd?version=1.0.

Drbohlav D., & Valenta O. (2014). Czechia: the main immigration country in the V4, in: A. Eross, B. Karacsonyi (eds), *Discovering migration between Visegrad countries and Eastern Partners,* pp. 41-71. Budapest: HAC RCAES Geographical Institute.

Dohnalová E. (2021). Governance of Migrant Integration in the Czech Republic. *Sociální práce,* 21, 7-23.

Drolia, M., Sifaki, E., Papadakis, S., & Kalogiannakis, M. (2020). An overview of mobile learning for refugee students: juxtaposing refugee needs with mobile applications' characteristics. *Challenges,* 11(31), 1-14. https://doi.org/10.3390/challe11020031

Duman, N., & Snoubar, Y. (2017). Role of Social Work in the Integrating Refugee and Immigrant Children into Turkish Schools. *European Journal of Social Sciences Education and Research,* 10(2), 334-344.

Etikan, I., Musa, A, S., & Alkassim. S. R. (2016). Comparison of Convenience Sampling and Purposive Sampling. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics,* 1(5), 1-4. https://doi.org/10.11648/j.ajtas.20160501.11.

European Commission. (2025). *Governance of migrant integration in Czechia.* https://migrant-integration.ec.europa.eu/country-governance/governance-migrant-integration-czechia_en.

European Commission. (2023). *Integration of Migrant Children.* https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/754601/EPRS_BRI(2023)754601_EN.pdf

Furstova, J., Malinakova, K., Sigmundova, D., & Tavel, P. (2021). Czech Out the Atheists: A Representative Study of Religiosity in the Czech Republic. *The International Journal For the Psychology of Religion,* 31(4), 288-206. https://doi.org/10.1080/10508619.2020.1844967

Integracniprogram. (2017). *State integration program.* https://www.integracniprogram.cz

Jaworsky, N. B., & Krotký, J. (2021). 'A brother is more than a neighbour': Symbolic boundary work in Czech pro-migration discourse. *European Journal of Cultural and Political Sociology,* 8(3), 329–354. https://doi.org/10.1080/23254823.2021.1942115

Jelínková, M. (2019). A Refugee Crisis Without Refugees: Policy and media discourse on refugees in the Czech Republic and its implications. *Central European Journal of Public Policy,* 13(1), 33-45. https://doi.org/10.2478/cejpp-2019-0003

Jelínková, M., Plaček M., Ochrana F. (2023). The arrival of Ukrainian refugees as an opportunity to advance migrant integration policy. *Policy Studies* 45(3-4), 507-531. https://doi.org/10.1080/01442872.2023.2289576

Jelínková, M. (2023). Legislative Setting and Strategic Grounding of Migrant Integration Policies in the Czech Republic. In M. Jelínková (eds) Local Migrant Integration Policies and Their Structural Mechanisms A Comparative Study of the Czech Republic, Slovakia, Germany and Belgium (pp. 28-52). Prague: Karolinum Press.

Jelínková, M., & Valenta, O. (2022). Pojetí integrace migrantů v ČR perspektivou analýzy podpory stanovených priorit. Sociologický časopis, 58(1), 71-97. https://doi.org/10.13060/csr.2022.008.

Kanu, Y. (2008). Educational Needs and Barriers for African Refugee Students in Manitoba. *Canadian Journal of Education,* 31(4), 915-940.

Lawrence, A. J., Dodds, E. A., Kaplan, I., & Tucci, M. M. (2019). The Rights of Refugee Children and the UN Convention on the Rights of the Child. MDPI, 8(39), 1-22. https://doi.org/10.3390/laws8030020.

Longhurst, R. (2003). Semi-structured Interviews and Focus Groups. In N. Clifford & G. Valentine (Eds), *Key Methods in Geography* (pp. 117-132). London: SAGE Publications.

McBrien, J.L. (2005). Educational needs and barriers for refugee students in the United States: a review of the literature. *Review of Educational Research,* 75(3), 329-364. https://doi.org/10.3102%2F00346543075003329.

McBride, M. (2018). *Refugee Children's Education: A Review of the Literature.* Retrieved from http://whatworksscotland.ac.uk/wp-content/uploads/2018/06/WWSEduRefugeesLitReview-1.pdf.

Messing, V., & Ságvári, B. (2019). Still divided but more open: Mapping European attitudes towards migration before and after the migration crisis. Friedrich Ebert Stiftung. http://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/15322-20190505.pdf.

MVCR. (2025). *Course of administrative proceedings for granting international protection.* https://mv.gov.cz/mvcren/article/course-of-administrative-proceedings-for-granting-international-protection.aspx

Naderifar, M., Goli, H., & Ghaljaie, F. (2017). Snowball Sampling: A Purposeful Method of Sampling in Qualitative Research. Strides Development Medical Education, 14(3), 1-5. https://doi.org/10.5812/sdme.67670.

Pratiwi, P., Linnossuo, O., & Marjanen, H. (2020). Comparative social work practices with young refugee and asylum seeker: the European experiences. *European Journal of Social work,* 23(3), 515-528. https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1719475.

Sidhu, R., & Taylor, S. (2009). The trials and tribulations of partnerships in refugee settlement services in Australia. *Journal of Education Policy,* 24(6), 655-672. https://doi.org/10.1080/02680930802669326.

Stojanov R., Klvaňová R., Seidlová A., & Bureš O. (2021). Contemporary Czech migration policy: 'Labour, not people'? *Popul Space Place 28*(e2353), 1-14.

Salamon, L. M. and Anheier. K. H. (1996). "Social Origins of Civil Society: Explaining the Nonprofit Sector Cross-Nationally." Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, no. 22, edited by Lester M. Salamon and Helmut K. Anheier. Baltimore: The Johns Hopkins Institute for Policy Studies.

UNHCR. (2023) *Global Trends 2022: Forced displacement in 2022.* UNHCR. https://www.unhcr.org/publications/global-trends-2022?utm_source=chatgpt.com

Vuojärvi, S. (2014). *School social work with immigrant and refugee students.* University of Malta. https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/2371?utm_source=chatgpt.com

Zogata-Kusz A. (2020). Immigration and Integration policies in Czechia, in: M. Duszczyk, M. Pachocka, D. Pszczolkowska, Relations between Immigration and Integration Policies

in Europe Challenges, Opportunities and Perspectives in Selected EU Member States, pp. 173-196. Newyork: Routledge.

Zogata-Kusz A. (2022). Policy Advocacy and NGOs Assisting Immigrants: Legitimacy, Accountability and the Perceived Attitude of the Majority. *Social Sciences,* 11(77), 1-19. https://doi.org/10.3390/socsci11020077.

Zákonyprolidi, 2025. *Act No. 359/1999 Coll. Act on Social and Legal Protection of Children.* https://www.zakonyprolidi.cz/translation/cs/1999-359?langid=1033&utm_source=chatgpt.com

**Mgr. Amna Shafqat | ** amna.shafqat123@gmail.com
is a PhD candidate at the Department of Social Policy and Social Work, Faculty of Social Studies, Masaryk University (Joštova 218/10, 602 00 Brno, Czech Republic). Her doctoral research examines the intersection of immigration and educational policy, with a particular focus on the integration of refugees in higher education. She also has experience in teaching educational policy.

Sociologický časopis
Czech Sociological Review

Vyšlo nové číslo 4/2025

Z obsahu

Stati
Marek Skovajsa: Sociologický klasik pro naši dobu: obecná teorie Pierra Bourdieuho
Kateřina Lojdová, Beatrice-Elena Chromková Manea: „Vím, že jsou tam inteligentní lidi." Volba soukromé školy rodiči jako investice do sociálního kapitálu
Michael Drašar: Volební koalice ve stínu pandemie: faktory volební podpory a jejich proměna ve volbách do Poslanecké sněmovny 2017 a 2021

Recenzní esej
Collins varuje před bezuzdným zapojením veřejnosti do vědy (Jitka Wirthová)

Knižní recenze
Zuzana Podaná, Jiří Buriánek a kol.: Násilí tváří v tvář: Zkoumání kalamitních podob partnerských vztahů (Nikola Fejková)
Harry Collins: Jsme dnes všichni vědečtí experti? (Václav Šmatera)

Zprávy
Sociologie vědeckého poznání v kabinetu s otevřenými dveřmi (Michal Hubálek, Jan Maršálek)
Za fasádou: druhý ročník studentské konference FSS MU (Barbora Červená, Bára Švejdová)

Sociologický časopis / Czech Sociological Review
Recenzovaný oborový vědecký časopis vydávaný Sociologickým ústavem AV ČR, v. v. i.
Přináší zásadní stati rozvíjející českou sociologii.
Časopisu je dostupný pouze online na https://sreview.soc.cas.cz
Vychází 4x ročně (smíšeně česky a anglicky).

Sociologický ústav
Akademie věd ČR

Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
Tiskové a ediční oddělení
Jilská 1, 110 00 Praha 1
e-mail: casopis@soc.cas.cz

Sociologický časopis
Czech Sociological Review
Volume 61 (2025)
Number 4
4—25

MAREK SKOVAJSA: Sociologický klasik pro naši dobu: obecná teorie Pierra Bourdieuho
KATEŘINA LOJDOVÁ, BEATRICE-ELENA CHROMKOVÁ MANEA: „Vím, že jsou tam inteligentní lidi." Volba soukromé školy rodiči jako investice do sociálního kapitálu
MICHAEL DRAŠAR: Volební koalice ve stínu pandemie: faktory volební podpory a jejich proměna ve volbách do Poslanecké sněmovny 2017 a 2021

Domácnost jako pracoviště: Možnosti určení hodnoty neplacené práce

Lenka Farkačová

Abstrakt

Práce vykonávaná v domácnosti, od péče o děti přes údržbu domácnosti až po péči o závislé členy rodiny (souhrnně označovaná jako práce v domácnosti), tvoří nedílnou součást ekonomické reality, přesto zůstává mimo oficiální statistiky a finanční ocenění. Cílem článku je předložit a porovnat vybrané metody určení hodnoty této neplacené práce se zvláštním zaměřením na český kontext. Nejdříve ve článku dochází k vymezení pojmu práce a především pak práce v domácnosti. Následně jsou popsány a aplikovány dva hlavní přístupy k oceňování této práce, konkrétně metoda náhradních nákladů (přístup I.) a dále určení ceny této práce skrze využití zaručené mzdy (přístup II.). Modelový případ ukazuje, že zvolený přístup zásadně ovlivňuje výsledné vyčíslení: rozdíl mezi přístupem I (28 089 Kč měsíčně) a přístupem II (19 875 Kč měsíčně) není zanedbatelný a má praktické implikace například pro majetkové vypořádání při rozvodu, nastavení sociálních transferů či podporu rodinné politiky. Diskuse podtrhuje význam uznání ekonomické i sociální hodnoty práce v domácnosti a nutnost systematického reflektování tohoto tématu v odborné i politické rovině.

Klíčová slova:
neplacená práce, hodnota práce, domácí práce, spravedlivá odměna, Česká republika

Abstrakt

Household work, ranging from childcare and household maintenance to the care of dependent family members (hereinafter referred to as household work), constitutes an integral part of economic reality, yet it remains outside official statistics and financial

valuation. The aim of this article is to present and compare selected methods for determining the value of such unpaid work, focusing particularly on the Czech context. Firstly, the article provides a definition of the concept of work, placing particular emphasis on household work. Subsequently, two main approaches to its valuation are described and applied, namely the replacement cost method (Approach I) and the determination of the value of such work through the use of guaranteed wages (Approach II). A model case serves to demonstrate that the chosen approach substantially affects the resulting valuation: the difference between Approach I (CZK 28,089 per month) and Approach II (CZK 19,875 per month) is not negligible and has practical implications, for example in terms of property settlement in divorce proceedings, in the design of social transfers and the support of family policy. The discussion highlights the importance of recognising both the economic and social value of household work and the necessity to systematically reflect on this issue in the academic as well as the political discourse.

Keywords:
unpaid work, value of work, household work, fair remuneration, Czech Republic

Úvod

Existuje řada relevantních argumentů, proč právě nyní otevírat otázku konceptu práce v domácnosti, přičemž touto prací je chápán souhrn činností vykonávaných členy domácnosti (nejčastěji bez nároku na finanční odměnu), které slouží k zajištění chodu domácnosti, péče o její členy a udržování životních podmínek.

Ač je tato práce standardně mimo pracovněprávní vztah, často se napříč veřejností projevují tendence určit hodnotu takové práce, a to ve finančním vyjádření. Aktuálnost tématu dále posiluje soudobý apel na zajištění spravedlivého odměňování, a to nejen ze strany zákoníku práce, ale také regulací EU (například Směrnice Evropského parlamentu a Rady /EU/ 2023/970). Ač práce v domácnosti není zaměstnáním, může se v zaměstnání transformovat. Polemika o hodnotě a ceně práce v domácnosti tak má své ekonomické opodstatnění, stejně jako opodstatnění sociální.

Jak ukazuje již Beckerova teorie lidského kapitálu (Becker, 1965) či novější poznatky z analýz OECD (2011) a ILO (2018), neplacená práce v domácnosti představuje významný,

byť oficiálně neredukovaný segment produkce, který má přímé dopady na rovnost příležitostí, genderovou dělbu rolí a udržitelnost sociálního systému. Hodnocení a oceňování domácí práce proto nelze chápat pouze jako teoretické cvičení, nýbrž jako součást širší společenské a politické diskuse o uznání, spravedlnosti a efektivitě práce v současné společnosti.

Cílem článku je předložit a porovnat vybrané metody určení hodnoty této neplacené práce. Hodnota je v tomto kontextu chápána jako cena práce vyjádřená penězi. Součástí naplnění cíle práce bude demonstrace přístupů prostřednictvím modelového případu práce v domácnosti a určení ceny práce v domácnosti za rok 2024, přičemž práce v domácnosti bude rozsahem chápána jako plný pracovní úvazek. Uváděný modelový případ má ilustrativní povahu a slouží jako etalon přístupu k vymezení pracovních činností práce v domácnosti.

Východiskem článku je předpoklad, že neplacená práce představuje ekonomicky relevantní činnost, jejíž hodnota může být určena prostřednictvím metod používaných k ocenění tržní práce. Zvolený přístup vychází z předpokladu, že práce v domácnosti má měřitelný ekonomický ekvivalent, a to zejména v podobě nákladů na náhradu této práce nebo ušlého výdělku osoby, která ji vykonává. Dále se předpokládá, že různé metody ocenění mohou vést k rozdílným výsledkům, a tedy k odlišnému vnímání hodnoty neplacené práce. Článek vychází z přesvědčení, že zpřesnění odhadů hodnoty neplacené práce může přispět k lepšímu porozumění rozsahu práce vykonávané mimo trh a k jejímu spravedlivějšímu společenskému ocenění.

Problematika vymezení pojmu práce

Z pohledu teoretické ekonomie je práce chápána jako jeden ze základních výrobních faktorů, které využívají firmy k produkci zboží a poskytování služeb. Vystupuje zde zároveň jako „nehmotné zboží“, jež jednotlivci nabízejí na trhu práce a za jehož poskytnutí očekávají příjem umožňující spotřebu a realizaci životních potřeb. Práce je tedy v tomto kontextu ekonomickou kategorií, jejíž hodnota se formuje prostřednictvím nabídky a poptávky na trhu.

Současně je situace z pohledu právní regulace v České republice, konkrétně zákoníku práce (zákon č. 262/2006 Sb.), odlišná. Přestože se pojem práce objevuje již v samotném názvu právního předpisu, jeho přesná definice zde není explicitně uvedena, respektive zákoník práce vymezuje pouze slovní spojení závislá práce. Celkově zákoník práce vymezuje rámec právních vztahů mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem při výkonu tzv. závislé práce a stanovuje ochranu práv zaměstnanců. Analogicky lze práci v kontextu zákoníku práce chápat jako činnost vykonávanou na základě pracovní smlouvy nebo jiné smlouvy podle zákoníku práce, za kterou náleží mzda, plat či jiná forma odměny.

Z hlediska sociologie je práce vymezována šířeji než v ekonomických či právních přístupech. Nejde pouze o produkční faktor či smluvní závazek, ale o společensky zakotvenou činnost, která má význam pro jednotlivce i širší sociální prostředí. Jak ukazuje práce autorů Rodeheavera a Zafirovského (2017), práce je chápána jako účelná produkce předmětů a služeb s hodnotou pro ostatní, jako pravidelné zajišťování statků a situací nezbytných k uspokojování potřeb a obživy a zároveň jako činnost, kterou jedinec sám vnímá a označuje za práci. Přičemž tento dovětek je pro potřeby tohoto článku klíčový. Naznačuje a legitimizuje chápání práce v domácnosti jako práce rovnocenné s pracemi existujícími na trhu práce.

Závěrem nelze v kontextu vymezení pojmu práce opomenout práci Hannah Arendtové. Ta ve svém díle Vita activa (The Human Condition, 1958) rozlišuje mezi třemi základními lidskými činnostmi – prací (labour), výrobou (work) a jednáním (action). Prací (labour) označuje činnosti spojené s udržováním života a každodenní reprodukcí, tedy opakující se úkony nezbytné k zajištění základních potřeb. Do této kategorie lze v současných debatách zařadit právě i práci v domácnosti, neboť ta naplňuje právě tuto funkci, tedy udržuje chod domácnosti, zajišťuje péči a umožňuje reprodukci života společnosti. Na toto pojetí navazuje i současná feministická teorie, a zejména pak přístupy vycházející ze sociální reprodukce (Bhattacharya, 2017) a zdůrazňující, že ačkoli je domácí práce tradičně vnímána jako „labour“, má zároveň významnou sociální a ekonomickou hodnotu, a proto si zasluhuje uznání i systematické oceňování.

Práce v domácnosti

V souladu s vymezením pojmu práce v domácnosti v úvodu článku je pro potřeby tohoto pojednání tento pojem chápán jako souhrn činností vykonávaných členy domácnosti (nejčastěji bez nároku na finanční odměnu), které slouží k zajištění chodu domácnosti, péče o její členy a udržování životních podmínek. Konkrétně se pak odborná literatura (Whittle, 2019) shoduje, že činnosti, které jsou v rámci této oblasti realizovány, jsou především udržování domácnosti, jako je úklid, vaření, praní prádla, nakupování potravin, péče o děti a vyřizování domácích povinností.

Kromě rutinních činností může domácí práce zahrnovat také emocionální námahu, dohled a řízení, což odpovídá složitosti placené manažerské práce (Lui, 2012).

Čas, který členové domácností v industrializovaných zemích věnují domácím pracím a nakupování, je značný a představuje přibližně polovinu času věnovaného placenému zaměstnání. Největší část této zátěže nesou ženy (Leslie S. Stratton, 2020).

Gender zůstává v moderní společnosti klíčovým prediktorem domácích prací. Na tento poznatek upozorňuje kolektiv autorů Sarah Thébaud, Sabino Kornrich a Leah Ruppanner (2021), a přestože se jejich závěry vztahují k USA, jsou relevantní i pro tuzemské domácnosti. Podle nejnovějších dat MPSV (2025) pro rok 2023 tvořili muži méně než 1,9 % příjemců rodičovského příspěvku. Lze tak usuzovat, že jsou to právě ženy, které dominantně pokračují v realizaci domácích prací i po ukončení rodičovské dovolené. Ač pro potřeby tohoto článku není směrodatné, kdo tyto práce vykonává, jedná se o tak výraznou genderovou převahu, že je relevantní ji uvést. Pro potřeby tohoto článku nebudou zohledňovány ani gender, ani věk vykonavatele domácí práce. Obě tyto proměnné jsou pro vymezení hodnoty/ceny domácí práce bezpředmětné.

Práce v domácnosti a diskuse nad její hodnotou je ekonomicky relevantní. Práce v domácnosti totiž představuje významnou, avšak dlouhodobě podhodnocenou součást ekonomické aktivity společnosti. Uznání práce v domácnosti jako ekonomicky hodnotné činnosti vychází z předpokladu, že tato práce představuje skutečnou formu produkce, která má měřitelnou ekonomickou i společenskou hodnotu. Ačkoli není zahrnována do hrubého domácího produktu, vytváří reálnou ekonomickou hodnotu prostřednictvím produkce statků a služeb, které by jinak musely být zajištěny tržní cestou. Uznání domácí práce jako ekonomicky hodnotné činnosti umožňuje lépe zachytit skutečný rozsah pracovní aktivity, přispívá k objektivnějšímu hodnocení příspěvku jednotlivců i domácností k ekonomickému a sociálnímu blahobytu a zároveň otevírá prostor pro formulaci spravedlivějších veřejných politik, zejména v oblasti sociální ochrany, péče a rovnosti pohlaví (Ironmonger, 1996; Folbre, 2006; Budlender, 2008; UNECE, 2017).

Z ekonomického hlediska lze domácí práci považovat za formu produkce v neformálním sektoru, která má substituční charakter vůči tržním službám a jejíž ocenění zvyšuje přesnost makroekonomických ukazatelů (United Nations, 2008). Z hlediska sociálního pak uznání její hodnoty podporuje viditelnost a společenské ocenění práce, která je převážně vykonávána ženami, a tím napomáhá vyrovnávání strukturálních nerovností na trhu práce (Elson, 2000).

Určení ceny práce v domácnosti – vymezení přístupů k výpočtu

K určení ceny práce v domácnosti byly vybrány dva přístupy, které odpovídají požadavkům na přístup k určení ceny, které jsou:

- Spravedlnost: Přístup k výpočtu by měl alespoň rámcově reflektovat princip rovného odměňování podle § 110 zákoníku práce, který zakotvuje zásadu stejné mzdy

za stejnou nebo rovnocennou práci. Tento princip je v kontextu ekonomického oceňování práce v domácnosti chápán nikoli jako exaktní ekonomický parametr, ale jako normativní východisko, které vyjadřuje požadavek společenské férovosti v přístupu k práci a jejímu ocenění. V tomto smyslu je kritérium spravedlnosti interpretováno jako hodnotový rámec pro určení ceny práce, nikoli jako kvantitativní ukazatel.

- Opakovatelnost: Dalším požadavkem je mezinárodní komparovatelnost a jednoduchost aplikace. Přístup by mělo být možné zopakovat, a to nejen v libovolných časových úsecích (letech/měsících), ale i v mezinárodním měřítku, jednorázové určení ceny práce v domácnosti bez možnosti výpočet opakovat by nepřinesl vědecké ani společenské přínosy. Tento požadavek je v souladu s přístupem doporučovaným např. projekty System of National Accounts (United Nations, 2008) a Guide to Producing Statistics on Time Use (United Nations, 2020), které zdůrazňují nutnost metodické opakovatelnosti a srovnatelnosti dat napříč zeměmi.
- Generalizace: Přístup by měl přinést výsledek, který je možné alespoň částečně vztáhnout na práce v domácnosti napříč regiony České republiky, a přinést tak dostatečně generalizovaný výsledek s minimálním zkreslením. Je však třeba upozornit, že jednotlivé úkony domácí práce se mohou lišit v kvalitě, časové náročnosti a efektivitě provedení v závislosti na osobních a kontextuálních faktorech, což může výslednou hodnotu ovlivnit. Potřeba generalizace odpovídá požadavkům na reprezentativnost dat pro účely makroekonomických analýz neplacené práce (Ironmonger, 1996; Budlender, 2008).

Výše uvedené požadavky představují autorský návrh, který vychází z realizované literární rešerše a metodických přístupů k měření a ocenění práce v domácnosti používaných v mezinárodním kontextu.

Výše uvedené podmínky splnily následující zvolené přístupy.

Přístup I. Stanovení na základě metody náhradních nákladů

V rámci tohoto přístupu je hodnota práce v domácnosti stanovena na základě nákladů, které by vznikly při zajištění daných činností prostřednictvím placených profesionálních služeb (např. úklidových, kuchařských či pečovatelských). Jedná se o přístup poměrně intuitivní a snadno replikovatelný. Navíc se jedná o přístup, který již v roce 1982 podpořila například Mezinárodní organizace práce (ILO) jako metodu ke stanovení ceny práce v domácnosti (Goldschmidt-Clermont, 1982).

Přístup II. Stanovení za pomoci stupňů zaručené mzdy

Obdobně jako ve stanovení ceny práce v domácnosti pomocí metody náhradních nákladů je i v tomto přístupu využita specifikace domácí práce skrze jednotlivé činnosti. Tyto činnosti ovšem následně nejsou oceněny tržní cenou, ale odměnou ve výši zaručené mzdy, která reflektuje složitost, odpovědnost a namáhavost prací (tedy hodnotu práce dle zákoníku práce). Tento přístup byl již využit pro stanovení ceny práce v domácnosti v publikaci Práce a peníze (Farkačová, 2025) a navíc byl tento přístup aplikován i ve španělské soudní praxi, kdy soud postupoval obdobným přístupem ke stanovení konkrétní ceny domácích prací, a to za účelem majetkového vypořádání manželů (Nelken-Zitser, 2023).

Vedle uvedených přístupů existují i další metody určení hodnoty práce v domácnosti. Jednou z nich je metoda oportunitních nákladů (UNECE, 2017), která vychází z konceptu obětované příležitosti (Becker, 1965). Hodnota práce by se v tomto případě odvíjela od příjmu, který by osoba mohla mít, kdyby místo domácí práce vykonávala placené zaměstnání. Tento přístup je zcela relevantní, avšak není vhodný pro potřeby tohoto článku, protože výsledek této aplikace není možné generalizovat. Stejně tak tento přístup nesplňuje podmínku návaznosti na § 110 zákoníku práce, tedy nereflektuje hodnotu práce.

Další uvažovanou, ale nakonec nezvolenou metodou byla metoda výstupů (output-based approach) vycházející z Ironmonger (1996). Tato metoda měří hodnotu/cenu služeb vyprodukovaných v domácnosti (např. množství uvařených jídel, vypraného prádla, hodin péče o děti), oceňuje je tržní cenou těchto služeb a byla taktéž brána jako relevantní v rámci UNECE, 2017. Tato metoda ovšem nebyla vybrána z důvodu velmi obtížné kvantifikace a administrativní náročnosti, kvůli které metoda nesplňuje podmínku druhou, stejně tak přístup nereflektuje princip spravedlivého odměňování, tedy nesplňuje podmínku první.

Modelování ceny práce v domácnosti skrze ilustrativní příklad

Pro účely modelování je nutné zdůraznit, že modelová domácí práce je v tomto článku pojata jako plnohodnotný pracovní úvazek v rozsahu osmi hodin denně (tedy 100 % pracovní doby). Tento předpoklad vychází z mezinárodně používaných přístupů k ocenění neplacené práce, které při kvantifikaci ekonomické hodnoty domácí práce vycházejí z ekvivalence s plnohodnotným zaměstnáním. Čas věnovaný domácím a pečovatelským činnostem se v mnoha výzkumech pohybuje na úrovni blízké standardní pracovní době, zejména v případě osob,

pro které tato práce představuje hlavní každodenní činnost (Ironmonger, 1996; Goldschmidt-Clermont & Pagnossin-Aligisakis, 1999; Budlender, 2008). Přístup umožňuje porovnat ekonomickou hodnotu domácí práce s odměňovanou prací, a vyjádřit tak její makroekonomický i společenský přínos v jednotném rámci.

Po vymezení časového rámce je nutné vymezit pracovní činnosti realizované v rámci výkonu práce v domácnosti. K vymezení činnosti byla zvolena literární rešerše, jejíž výstup je představen v tabulce 1 níže.

Vlastní literární rešerše byla rešerší odborných i statistických zdrojů, které se zabývají strukturou a časovým rozsahem domácí práce. Při výběru zdrojů byla uplatněna následující kritéria:

- relevance pro český nebo mezinárodně srovnatelný kontext,
- empirická opora (časová nebo ekonomická data o domácí práci),
- rozsah a míra členění činností (tj. zdroje, které nabízejí dostatečně detailní strukturu činností).

Tabulka 1 Vymezení pracovních činností v rámci výkonu práce v domácnosti na základě literární rešerše

Činnost (konkrétní příklady)	Zdroj
Rutinní domácí práce (Úklid, vaření a příprava jídel, praní prádla apod.)	Garcia-Roman, J. (2025), Griffin, E. (2020), Jungbauer, F. (2019), Farkačová (2025), Lui, L. (2012).
Péče o děti (Dohled, péče apod.)	Lui, L. (2012), Bianchi, S., Sayer, L., Milkie, M., & Robinson, J. (2012), Coltrane, S. (2000).
Správa domácnosti a organizování jejích členů (Plánování, organizování, rozpočtování, distribuce peněz, nakupování apod.)	Garcia-Roman, J. (2025), Lui, L. (2012), Farkačová (2025), Jungbauer, F. (2019)

Zdroj: vlastní zpracování na základě literární rešerše

Výše uvedené zdroje jsou studie a odborné recenzované články vztahující se k domácím pracím napříč mezinárodním prostorem. S ohledem na skutečnost, že cena práce v domácnosti má být stanovena pro modelovou českou domácnost, lze činnosti dále upravit podle tuzemských specifik (přidány tak jsou činnosti spojené s řízením motorových vozidel za účelem zajištění klíčových povinností, naopak nejsou zohledněny formální vzdělávací aktivity, a sice proto, že homeschooling se týká jen okrajové části českých domácností). Na základě této

úpravy byla stanovena struktura činností modelové práce v domácnosti, která je v souladu s přístupem uvedeným ve Farkačová (2025) a vychází z nařízení vlády č. 222/2010 Sb.

Je však třeba zdůraznit, že některé typy domácích činností zůstávají mimo výpočet, a to zejména:

- neformální vzdělávání a rozvoj (např. doučování dětí, vedení mimoškolních aktivit),
- dobrovolnické a komunitní činnosti mimo domácnost,
- emocionální práce a mentální zátěž spojená s organizací a koordinací chodu domácnosti,
- péče o širší rodinu (např. prarodiče žijící mimo společnou domácnost),
- rekreační či volnočasové aktivity, které sice mohou být časově významné, ale nejsou považovány za produktivní ve smyslu domácí produkce zohledněné v rámci SNA (United Nations, 2008; Budlender, 2008).

Tyto oblasti nebyly zahrnuty z důvodu, že se nevyskytují ve všech domácnostech, a proto by jejich zahrnutí vedlo k výraznému zkreslení při výpočtu modelového případu, který má představovat průměrnou domácnost. Péče o dospělé či nemocné osoby navíc často spadá

Tabulka 2 Vymezení pracovních činností v rámci výkonu práce v domácnosti v modelovém příkladu

Název pracovní pozice	Vymezení pracovní činnost	% času alokovaného pro danou pracovní činnost
Asistentka	Zajišťování informačních a organizačních prací v ucelené oblasti nebo v organizační složce.	15 %
Pokladník	Pokladní manipulace s peněžní hotovostí.	10 %
Uklízeč	Mechanické mytí, drátkování a leštění podlah, čištění osvětlovacích těles, mechanické klepání koberců, čištění, úklid a dezinfekce klozetů. Čištění oken (i zdvihových) včetně jednoduchých ventilací, zrcadel, přepážek.	25 %
Kuchař	Výroba běžných druhů jídel.	35 %
Řidič motorových vozidel	Řízení, údržba a běžné opravy motorových vozidel, jejichž největší přípustná hmotnost nepřevyšuje 3 500 kg.	15 %
	Celkem	100 % = 8hodinová pracovní doba

Zdroj: vlastní zpracování na základě Farkačová (2025) a nařízení vlády č. 222/2010 Sb.

do oblasti sociálních a zdravotních služeb, které mají specifický pracovní režim a mzdovou strukturu. Jejich zahrnutí by si proto vyžádalo odlišnou metodiku ocenění. Oblast emocionální podpory a mentální péče představuje významný, avšak obtížně operacionalizovatelný aspekt práce v domácnosti. Její ekonomické ocenění není dosud metodicky ustáleno a bylo by v rámci této studie spekulativní. Tato oblast by proto měla být předmětem samostatného kvalitativního nebo interdisciplinárního výzkumu.

Vynechání těchto oblastí představuje limitační faktor zvoleného přístupu, jelikož výsledná hodnota nepostihuje veškerou časovou ani emocionální dimenzi práce v domácnosti. Tento přístup byl zvolen z důvodu zachování metodické srovnatelnosti s mezinárodními výzkumy, které se zaměřují především na kvantifikovatelnou a substituovatelnou složku domácí práce.

Cena domácí práce modelové domácnosti

Po představení obsahu činností modelového příkladu práce v domácnosti je možné přistoupit k samotnému stanovení ceny práce v domácnosti dle vybraných přístupů, přičemž bude stanovena cena práce pro nejnovější období, pro které jsou získatelná data, tedy pro rok 2024.

Přístup I. Stanovení na základě metody náhradních nákladů

V souladu s vymezením přístupu bude stanovení měsíční ceny/hodnoty práce určeno skrze vyjádření:

$$H_{měsíc} = \sum_{i=1}^{n} (TM_i \times P_i)$$

kde:

- TMi = tržní mzda pro pracovní pozici i (měsíční) určená na základě dat ISPV
- Pi = procentní podíl činnosti i na celkovém rozsahu domácí práce (v desetinném vyjádření)
- n = počet započítaných činností.

Následně stanovení roční ceny/hodnoty práce v domácnosti bude určeno následovně:

$$H_{rok} = H_{měsíc} \times 12$$

Vstupní data následně poskytuje tabulka 3 níže:

Tabulka 3 Vstupní data pro určení ceny/hodnoty práce přístupem I.

Název pracovní pozice	Výše průměrné hrubé měsíční odměny za práci při zohlednění procentního zastoupení činností dle tržní ceny těchto činností (zaokrouhleno v Kč)
Asistentka	6 414
Pokladník	3 048
Uklízeč	5 674
Kuchař	8 478
Řidič motorových vozidel	4 476

Zdroj: vlastní zpracování na základě ISPV (2024)

Jako vstupní data byla využita databáze Informačního systému o průměrném výdělku (ISPV), konkrétně průměrné hrubé měsíční odměny pro mzdovou sféru, a to z důvodu jejich reprezentativnosti, pravidelné aktualizace a metodické konzistence v rámci statistického šetření výdělků v České republice. Volba průměrné hrubé mzdy umožňuje srovnatelnost s dalšími ekonomickými ukazateli a oficiálními statistickými zdroji, jelikož se jedná o standardní měřítko užívané při analýzách ceny práce. Statistické šetření ISPV-MZS za rok 2024 zahrnuje 8 694 ekonomických subjektů, které představují 1 777 tisíc pracovních úvazků, a proto se jedná o relevantní a dostatečně robustní datový základ pro účely modelového výpočtu hodnoty práce v domácnosti.

Celkem tak hodnota modelové práce v domácnosti určená přístupem I. vyjádřená v korunách odpovídá hodnotě 28 089 Kč měsíčně, respektive 337 068 Kč ročně.

Přístup II. Stanovení za pomoci stupňů zaručené mzdy

V souladu s vymezením přístupu bude stanovení měsíční ceny/hodnoty práce určeno skrze vyjádření:

$$H_{měsíc} = \sum_{i=1}^{n} (ZM_i \times P_i)$$

kde:

- ZMi = zaručená mzda pro pracovní pozici i (měsíční)

- Pi = procentní podíl činnosti i na celkovém rozsahu domácí práce (v desetinném vyjádření)
- n = počet započítaných činností.

Následně stanovení roční ceny/hodnoty práce v domácnosti bude určeno následovně:

$$H_{rok} = H_{měsíc} \times 12$$

Vstupní data následně poskytuje tabulka 4 níže:

Tabulka 4 Vstupní data pro určení ceny/hodnoty práce přístupem II.

Název pracovní pozice	platová třída	skupina prací	Výše měsíční odměny za práci při zohlednění procentního zastoupení činností dle zaručené mzdy (zaokrouhleno v Kč)
Asistentka	7	4	3 270
Pokladník	5	3	2 130
Uklízeč	2	1	4 725
Kuchař	4	2	6 825
Řidič motorových vozidel	4	2	2 925

Zdroj: vlastní zpracování

Celkem hodnota modelové práce v domácnosti určená přístupem II. vyjádřená v korunách odpovídá hodnotě 19 875 Kč měsíčně, tedy 238 500 Kč ročně.

Zjištění / diskuse

Celkem tak hodnota modelové práce v domácnosti určená přístupem I. (Stanovení na základě metody náhradních nákladů) vyjádřená v korunách odpovídá hodnotě 28 089 Kč měsíčně, neboli 337 068 Kč ročně. Oproti tomu hodnota modelové práce v domácnosti určená přístupem II. (Stanovení za pomoci stupňů zaručené mzdy) vyjádřená v korunách odpovídá hodnotě 19 875 Kč měsíčně, tedy 238 500 Kč ročně.

Rozdíl mezi oběma přístupy ukazuje, jak zásadní je volba metodiky pro stanovení hodnoty neplacené práce v domácnosti. Tyto výsledky mohou mít praktický dopad zejména v následujících oblastech.

Rodinné právo a vypořádání společného jmění manželů

Z hlediska rodinného práva může ocenění domácí práce posílit argumentaci při vypořádání společného jmění manželů, zejména v situacích, kdy jeden z partnerů dlouhodobě zajišťoval neplacenou péči a domácí činnosti, zatímco druhý generoval příjmy na trhu práce. Tento přístup odpovídá principu rovnosti podílů a uznání nepeněžních vkladů do společného majetku (srov. § 742 a násl. občanského zákoníku).

Jak ukazuje například výše zmiňovaný případ ze Španělska, otázka uznání ekonomické hodnoty domácí práce má konkrétní právní důsledky.

Zároveň je nutné podotknout, že v případě přístupu II. je v českém kontextu jeho aplikace problematická, neboť od roku 2025 je institut zaručené mzdy zrušen pro soukromý sektor a zůstává pouze pro zaměstnance státu (MPSV, 2023). Výpočet by se proto musel odvíjet od minimální mzdy, což by hodnotu práce v domácnosti ještě více snížilo, a tím oslabilo postavení osoby, která tuto práci dlouhodobě vykonávala. Zároveň je nutné podotknout, že stanovení ceny práce v domácnosti výhradně na základě minimální mzdy by nebyl v souladu s § 110 zákoníku práce.

Pracovněprávní a sociální kontext

V pracovněprávním a sociálním kontextu by uznání ekonomické hodnoty domácí práce mohlo přispět k diskusi o zohlednění neplacené péče při výpočtu důchodových nároků, případně k úpravě mechanismů sociálního pojištění osob, které pečují o děti nebo závislé členy rodiny. Tyto úvahy se opírají o mezinárodní rámce, které zdůrazňují propojení mezi neplacenou prací a sociální ochranou (ILO, 2018; UNECE, 2017).

V tomto kontextu lze zmínit například výši rodičovského příspěvku. Ačkoli rodičovský příspěvek není konstruován jako přímá odměna za práci v domácnosti, v laickém vnímání široké veřejnosti může být chápán jako určité finanční vyjádření péče o dítě a domácnost. Současná výše příspěvku (350 000 Kč na jedno dítě, 525 000 Kč na vícerčata) odpovídá spíše sociální podpoře než ocenění reálné hodnoty práce. V konfrontaci s modelovými výpočty

hodnoty domácí práce se ukazuje disproporce mezi objemem poskytované finanční podpory a skutečnými náklady práce vykonávané v domácnosti (UNECE, 2017).

Demografický kontext a rodinná politika

Debata o hodnotě práce v domácnosti získává další význam v souvislosti s dlouhodobě nízkou porodností v České republice (ČSÚ, 2023). Podpora a uznání práce spojené s péčí o děti může působit jako motivační faktor při rozhodování o rodičovství. Odborníci a odbornice z oblasti ekonomie a filozofie (např. Folbre, 2006; Fraser, 2016) již dlouhodobě upozorňují na skutečnost, že nedostatečné uznání reprodukční a pečující práce nejen prohlubuje genderové nerovnosti, ale má i makroekonomické a demografické důsledky.

Výsledky tedy ukazují, že oceňování práce v domácnosti se dotýká otázek spravedlnosti, rovnosti příležitostí a udržitelnosti sociálních systémů. V tomto smyslu je vhodné téma dále rozvíjet nejen v akademickém prostředí, ale i v rámci veřejných politik.

Limity modelového výpočtu a zvoleného přístupu

Předložený přístup usiluje o co nejpřesnější vyjádření ekonomické hodnoty práce v domácnosti prostřednictvím vybraných metod. Při interpretaci výsledků je však nutné zohlednit několik omezení, která jsou vymezeny níže.

Prvním limitem je variabilita výkonu domácí práce. Jednotlivé činnosti domácí práce, jako je vaření, úklid, péče o děti nebo administrativní úkony, nejsou vykonávány v jednotné kvalitě ani s totožnou efektivitou. Tyto rozdíly jsou ovlivněny osobními schopnostmi, místními podmínkami, úrovní vybavení domácnosti i subjektivním pojetím standardu péče. Z tohoto důvodu je třeba považovat výsledky za orientační ekonomický odhad s převážně ilustrativní a srovnávací hodnotou, nikoli za exaktní vyčíslení skutečné tržní ekvivalence.

Další omezení spočívá v reprodukci genderových rozdílů v odměňování. Využité přístupy, tedy metoda náhradních nákladů a metoda odvození hodnoty práce na základě zaručené mzdy, vycházejí z dat, která reflektují současnou strukturu odměňování na českém trhu práce, včetně existujících genderových rozdílů. Odhadovaná hodnota domácí práce tak může implicitně reprodukovat tyto nerovnosti. Tento aspekt představuje strukturální omezení ekonomického oceňování neplacené práce, které vychází z datového rámce utvářeného širšími socio-ekonomickými nerovnostmi. Současně otevírá prostor pro další výzkum zaměřený na genderový rozměr a společenské uznání práce v domácnosti, kterou ve většině případů vykonávají ženy.

Uvedená omezení neoslabují výzkumnou relevanci studie, ale vymezují její aplikační rámec a interpretační hranice. Výsledky je vhodné chápat jako analyticky využitelný a komparativní odhad, který umožňuje zachytit rozsah a ekonomickou hodnotu neplacené práce v domácnosti na makroúrovni. Studie tím přispívá k odborné i veřejné diskuzi o společenském uznání, ekonomickém oceňování a genderových aspektech práce, jež zůstává mimo tržní mechanismy odměňování.

Závěr

Problematika oceňování práce v domácnosti představuje nejen akademickou výzvu, ale také společenskou nutnost. Jak ukázal modelový případ, volba metody ocenění vede k výrazně rozdílným výsledkům: zatímco přístup založený na metodě náhradních nákladů přiřadil práci v domácnosti hodnotu 28 089 Kč měsíčně (337 068 Kč ročně), přístup vycházející ze stupňů zaručené mzdy stanovil tuto hodnotu na 19 875 Kč měsíčně (238 500 Kč ročně). Rozdíly mezi oběma přístupy podtrhují význam metodologického rámce a zároveň otevírají otázky spravedlnosti a adekvátnosti ocenění.

Výsledky naznačují, že oceňování domácí práce má potenciál vstoupit do praktických oblastí – ať už při majetkovém vypořádání při rozvodu, při diskusích o nastavení sociálních transferů, či v širším kontextu podpory rodinné politiky v situaci dlouhodobě nízké porodnosti. Ačkoli některé instituty (např. rodičovský příspěvek) nejsou primárně koncipovány jako ocenění práce v domácnosti, veřejnost je často takto vnímá.

Domácí práce je základním kamenem každodenního života jedince. Její neviditelnost v oficiálních statistikách i hospodářských ukazatelích neznamená absenci skutečné hodnoty. Diskuse o hodnotě/ceně práce v domácnosti je proto nejen akademicky legitimní, ale i společensky a politicky nezbytná.

Zdroje

Arendt, H. (1958). The Human Condition. University of Chicago Press.

Bhattacharya, Tithi (ed.). Social Reproduction Theory: Remapping Class, Recentering Oppression. London: Pluto Press, 2017.

Becker, G. S. (1965). A Theory of the Allocation of Time. The Economic Journal, 75(299), 493–517.

Bianchi, S., Sayer, L., Milkie, M., & Robinson, J. (2012). Housework: Who Did, Does or Will Do It, and How Much Does It Matter?. Social Forces, 91, 55 - 63. https://doi.org/10.1093/SF/SOS120.

Budlender, D. (2008). The Statistical Evidence on Care and Non-Care Work across Six Countries. United Nations Research Institute for Social Development.

Coltrane, S. (2000). Research on household labor : Modeling and measuring the social embeddedness of routine family work. Journal of Marriage and Family, 62, 1208-1233. https://doi.org/10.1111/J.1741-3737.2000.01208.X.

ČSÚ (2023). Demografická ročenka České republiky 2022.

Directive (EU). (2023). 2023/970 on strengthening the principle of equal pay for equal work or work of equal value between men and women through pay transparency and enforcement mechanisms. https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2023/970/oj

Elson, D. (2000). Progress of the World's Women 2000: UNIFEM Biennial Report. United Nations Development Fund for Women.

Farkačová, L. (2025) Práce a peníze: Jak práce a peníze ovlivňují naše jednání. Grada. ISBN 978-80-271-7960-2.

Folbre, N. (2006). Measuring Care: Gender, Empowerment, and the Care Economy. Journal of Human Development, 7(2), 183–199.

Fraser, N. (2016). Contradictions of Capital and Care. New Left Review, 100, 99–117.

Garcia-Roman, J. (2025). Gender differences in routine housework among one-person households: A cross-national analysis. Demographic Research. https://doi.org/10.4054/demres.2025.52.12.

Goldschmidt-Clermont, L. (1982). Unpaid Work in the Household: A Review of Economic Evaluation Methods. International Labour Office, Geneva.

Goldschmidt-Clermont, L., & Pagnossin-Aligisakis, E. (1999). Household production and consumption: Proposal for a revision of the classification of household activities. Review of Income and Wealth, 45(3), 449–468.

Griffin, E. (2020). 'Real drudgery'. Bread Winner. https://doi.org/10.12987/yale/9780300230062.003.0004.

Ironmonger, D. (1996). Counting Outputs, Capital Inputs and Caring Labor: Estimating Gross Household Product. Feminist Economics, 2(3), 37–64.

ILO (2018). Care Work and Care Jobs for the Future of Decent Work. International Labour Office.

ISPV (2024) Mzdová sféra ČR - 1. pololetí 2024. Online. ISPV. Dostupné z: https://www.ispv.cz/cz/Vysledky-setreni/Archiv/2024.aspx#13189. [cit. 2025-09-09].

Ironmonger, D. (1996). Counting outputs, capital inputs and caring labor: Estimating gross household product. Feminist Economics, 2(3), 37–64.

Jungbauer, F. (2019). Houseworkers. Kanerva's Occupational Dermatology. https://doi.org/10.1007/978-3-319-68617-2_163.

Leslie S. Stratton (2020). "The determinants of housework time," IZA World of Labor, Institute of Labor Economics (IZA), pages 133-133, May.

Lui, L. (2012). Conceptualizing Housework and Who Does What. , 41-52. https://doi.org/10.1007/978-94-007-4848-4_4

MPSV (2025) Vybrané statistické údaje. Online. 10.července 2025. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/vybrane-statisticke-udaje. [cit. 2025-09-09].

MPSV (2023). Zrušení zaručené mzdy pro soukromý sektor od roku 2025.

Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě

Nelken-Zitser, J. Spanish woman granted $215,000 payout for 25 years of unpaid housework in record divorce settlement. (2023) Online. Business Insider. 2023. Dostupné z: https://www.businessinsider.com/spanish-wife-215k-divorce-payout-25-years-of-unpaid-housework-2023-3. [cit. 2025-09-09].

OECD (2011). Cooking, Caring and Volunteering: Unpaid Work Around the World. OECD Publishing.

Rodeheaver, D. a Zafirovski, M. Sociology of Work. (2017) Online. The Wiley Blackwell Encyclopedia of Social Theory.

Thébaud S. & S. Kornrich & L. Ruppanner (2021). "Good Housekeeping, Great Expectations: Gender and Housework Norms," Sociological Methods & Research, , vol. 50(3), pages 1186-1214, August.

UNECE (2017). Guide on Valuing Unpaid Household Service Work. United Nations Economic Commission for Europe.

United Nations. (2020). Guide to Producing Statistics on Time Use: Measuring Paid and Unpaid Work.

United Nations. (2008). System of National Accounts 2008 (SNA 2008).

Whittle, J. (2019). A Critique of Approaches to 'Domestic Work': Women, Work and the Pre-Industrial Economy. Past & Present. https://doi.org/10.1093/PASTJ/GTZ002.

Ing. Lenka Farkačová, Ph.D. **I** lenkafarkacova@gmail.com
je ekonomka a specialistka pro oblast odměňování zaměstnanců. Působí na AMBIS vysoké škole, a. s. (AMBIS University, Lindnerova 575/1 180 00 Praha 8 – Libeň) jako pedagogická a vědecká pracovnice. Mimo jiné je spoluautorkou certifikované Metodiky hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací, vydané v rámci spolupráce s RILSA v roce 2022.

Diskuse

Sociální učení katolické církve a neoliberální model globalizace

Pavel Sirůček – Jaroslav Šetek

Článek se zabývá různými dimenzemi soudobé katolické sociální nauky ztělesněné sociálními encyklikami papežů Jana Pavla II., Benedikta XVI. a Františka, včetně spojitostí s ekonomickými a politickými teoriemi. Důraz je kladen na diskuse ohledně blízkosti katolické sociální nauky a neoliberálních ekonomických principů, resp. neoliberálního modelu globalizace a souvisejících projektů typu inkluzivního kapitalismu coby jedné z postmoderních podob teorií transformace kapitalismu. Článek relativizuje zjednodušené interpretace katolické sociální nauky zdůrazňující principiální neslučitelnost s neoliberální globalistickou ideologií. Autoři dospívají k závěru o silné ambivalenci sociální nauky katolické církve ve vztahu k neoliberalismu a globálnímu kapitalismu. Podle autorů aktivity především Jana Pavla II. a Františka navzdory verbální kritice napomáhaly dominanci neoliberalismu, včetně neoliberálního modelu globalizace.

Úvod

Římskokatolická církev disponuje bohatým souborem vědomostí o sociálně-ekonomických otázkách. Obsaženy jsou tyto vědomosti a postoje v encyklikách a dalších církevních dokumentech. Základní principy sociální nauky[1] v učení soudobé římskokatolické církve jsou *„lidská důstojnost, solidarita, subsidiarita, obecné blaho, pomoc potřebným či ochrana zranitelných“* (Sekerák, 2015, s. 131). Tímto diskusním článkem se autoři pokusí – po představení

[1] *Výraz sociální nauka pochází od papeže Pia XI. – označuje nauku týkající se sociálně významných témat. Dimenze slova sociální je přitom značně rozsáhlá: týká se všech aktuálních problémů světové populace (sociální jako společenský, ovšem i jako tíživý, vyžadující pozornost).*

zmíněných principů i vývoje v dané sféře – zamyslet nad interpretacemi katolické sociální nauky činěnými v duchu neoliberálních ekonomických dogmat. Za důležitý aktuální kontext autoři pokládají to, že Trumpova politika kreativní destrukce globálního liberálního řádu předznamenává i pád neoliberálního modelu globalizace, kdy přestávají platit mantry volného obchodu. Za předěl lze pokládat i rezignaci projektanta „Velkého resetu" Klause M. Schwaba na předsednictví Světového ekonomického fóra a úmrtí pokrokářského papeže Františka – k obojímu došlo v dubnu 2025.

Přesné vymezení neoliberalismu není triviální, pro naše účely lze za tuto politickou ideologii zjednodušeně považovat *„souhrn názorů a praxí, které zdůrazňují individuální zodpovědnost a svobodu (volby), podporují deregulaci, privatizaci a fiskální disciplínu a které se domnívají, že čím více úkolů budou řešit trhy, a nikoli státy, tím lépe"* (s využitím Biebricher – Johnson, 2012: 202–203). Víra v blahodárnost a efektivnost tržních řešení byla někdy pasována téměř na náboženské dogma: neoliberální ekonomové a část novinářů atp. mantricky opakovali své volnotržní modlitby s tím, že každý musí přinášet oběti a pokorně se klanět bohu TINA – *„There Is No Alternative".* Globalizace se projevuje v různých formách, mezi nimiž je neoliberální globalizace považována za dominantní formu propojenou s ideologií neoliberalismu. Podle Johna Sniegockého je neoliberální globalizace pojmem používaným *„k popisu celosvětového šíření ekonomického modelu s důrazem na 'volné trhy' a 'volný obchod'"* (Sniegocki, 2008: 3). Neoliberální globalizaci lze rámovat tzv. Washingtonským konsenzem. Ohledně ekonomických škol je možné u dané problematiky připomínat tradice ekonomie rakouské a neorakouské a chicagské liberální školy (srov. Sirůček a kol., 2007).

Kompendium sociální nauky církve

Trvalý zájem o člověka žijícího ve společnosti vedl k tomu, že církev nastřádala bohaté naukové sociální dědictví mající kořeny v Písmu svatém, zejména v evangeliích[2] a spisech

---

[1] *Srov. sociální zásady Ježíšovy podle Waltera Rauschenbusche: nejzákladnější je posvátnost každého člověka. Druhou je posvátnost družnosti, třetí to, že silný musí stát při slabém a zastat se ho. Čtvrtá tkví v tom, že jednotlivec i lidská rasa potřebuje kolektivní mravní ideál. Pátá posvátnost praví, že ctižádost jednotlivce musí být podrobena službě společnosti. Šestou reprezentuje křesťanská etika majetku (peněžní prostředky jsou pouze majetek svěřený, nikoliv naprostý). Sedmá zásada je spojena s tím, že církev a všechny její skutky musí sloužit království Božímu. Osmá říká, že má-li se uskutečnit říše Boží na zemi, je třeba vzepřít se zlu. Vrcholnou Ježíšovou sociální zásadou je kříž. V čím větší míře je uskutečněno království Boží, tím méně mají proroci trpět. Až bude uskutečněno, zmizí kříž (Rauschenbusch, 1926).*

apoštolských Otců. Dostávalo svůj tvar počínaje církevními otci a velkými učiteli středověku. Katolické sociální učení se systematicky rozvíjelo od první sociální encykliky *Rerum novarum* Lva XIII. z roku 1891. Papežové od dob této encykliky vydávali nová pojednání o sociálních otázkách v desetiletých intervalech.

Přelomová encyklika *Rerum novarum*[3] vystoupila proti neomezenému kapitalismu i proti ateistickému socialismu. Hledá střední cestu chránící důstojnost pracujících, ale podporuje i soukromé vlastnictví (které přitom nepokládá za absolutní, ale podmíněné). Zároveň volá po spravedlivé distribuci bohatství a státních intervencích v zájmu společného dobra. Práce je chápana nejenom jako prostředek obživy, nýbrž i coby podstatná část lidské identity. Práce má být vykonávána svobodně, spravedlivě odměňována a chráněna zákonem. Encyklika odmítá vykořisťování dělníků a upozorňuje na odpovědnost zaměstnavatelů i státu (srov. Sociální encykliky, 1996).[4]

Jan Pavel II. rozvinul dědictví katolické sociální nauky zveřejněním tří rozsáhlých encyklik *Laborem exercens, Sollicitudo rei socials* a *Centesimus annus.* Tyto reprezentují základní etapy katolického pojímání dané problematiky. Jeho nástupce Benedikt XVI. pokračoval v nastolené cestě katolické sociální nauky. V jejím duchu je koncipován souhrn dokumentů *Kompendium sociální nauky církve* coby celistvé zpracování katolického sociálního učení (Papežská rada, 2008). Tato oficiální publikace z roku 2004 přináší vyčerpávající výklad sociální nauky v učení římskokatolické církve. Materiály dávají nahlédnout do úsilí církve aktivně promýšlet sociální, ekonomické, politické i právní vztahy. Proto si studia *Kompendia* vyžadují interdisciplinámí přístup teologie, filozofie, religionistiky, sociologie, politologie, psychologie, ekonomie, etiky, deontologie, oborů práva (pracovního, sociálního zabezpečení, rodinného, trestního, mezinárodního) aj. Na počátku každé kapitoly se nalézají informace o ideových východiscích dokumentů, následují rozbory dané problematiky, a to s důrazem na aktuální celospolečenská témata.

---

[3] *Srov. (Sociální encykliky, 1996).*

[4] *O nové čtení encykliky Rerum novarum ve světle nových výzev 21. století se pokouší Machálek (2025) s voláním po demokratizaci technologického vývoje, digitálním kolektivním vlastnictví (s daty coby společným statkem) či rozšiřováním principu solidarity i do digitálního světa. Umělá inteligence podle autora ohrožuje nejen pracovní místa, ale i důstojnost práce. Za spojnici minulého a budoucího je označen požadavek komplexní spravedlnosti, včetně dimenze ekologické. Stát má být nejenom regulátorem kapitálu, nýbrž i garantem udržitelnosti.*

I pro bezvěrce či jinověrce mohou být poučná stanoviska odmítající, že křesťanská tradice někdy uznávala absolutnost a nedotknutelnost práva na soukromé vlastnictví (Papežská rada, 2008: 121; níže jsou stránkové údaje týkající se této publikace označeny jen číslem stran v závorkách). Pozoruhodné je i zdůraznění významu prastaré formy komunitního vlastnictví a nových vlastnických forem ve světle ekonomického a sociálního vývoje (s. 123). Či anebo na povinnost *„nově se zamýšlet nad univerzálním určením statků země a nezbytnost zahrnovat do toho také plody současného ekonomického a technologického rozvoje“* (s. 122). Zdůrazňován je význam i důstojnost lidské práce (včetně povinnosti pracovat i práva na práci), přednosti *„práce nad kapitálem“* (s. 185) nebo pojetí práce jako práva účasti na vlastnictví (s. 188).

Pozornost je v *Kompendiu* věnována i novým jevům *(„res novae“)* ve světě práce a ekonomické oblasti (globalizace ve smyslu příležitosti i rizik), rozporným dopadům nových technologií, nebo problémům odcizení. Církev přitom vždy trvá na morální dimenzi ekonomiky, kdy ekonomická výkonnost a solidární rozvoj lidstva mají být *„cíle neoddělitelné“* (Papežská rada, 2008, s. 216). Nepřehlíží význam podnikavosti i ekonomických institucí sloužících člověku. Svobodný trh chápe jako společensky významnou instituci, která však ale musí fungovat *„na základě mravních cílů, které zabezpečují a zároveň vhodně vymezují prostor jeho autonomie. Představa, že poskytování všech druhů statků lze svěřovat výhradně trhu, není přijatelná“* (s. 225).

Značná důležitost je přikládána zásadě subsidiarity (jejímž důsledkem je participace) a solidaritě odpovídající epoše globalizace, včetně uznání významu státu v řadě oblastí i poukazů na omezenost tržních řešení. Na mnoha místech *Kompendia* je čitelná kritičnost k neřízenému trhu bez odpovídajících mantinelů, k pokračující nebezpečné financializaci světa,[5] nadměrnému konzumerismu, plýtvání i přílišné sebestřednosti a pýše západního liberalismu.

Obsah *Kompendia* lze zasadit do rámce úvah o postidustriální epoše, resp. globalizaci. V pohledu římskokatolické církve na společnost, ekonomiku, politiku, etické problémy (včetně hospodářské etiky), sociální změny i na globalizaci či ochranu životního prostředí je mnoho konzervativních postojů.[6] Podněty ohledně soudobé krize rodiny se nalézají v pasážích druhé části. Je zde přítomna i analýza trhu práce, tedy důstojnosti lidské práce, sociálních a ekonomických práv pracujících a principu solidarity.

---

[5] *„Finanční ekonomika zaměřená sama na sebe zrazuje své vlastní určení“ (s. 235).*

[6] *Rodina je vnímána jako první přirozené společenství, s manželstvím coby základem, a jako aktivní účastník života; zdůrazňována je nenahraditelnost politických autorit, pevného morálního základu a ukotvení v řádu atd.*

Texty *Kompendia* se zaměřují i na vztahy etiky a ekonomiky, na povahu ekonomických institucí a jejich fungování. Svoboda a důstojnost člověka jsou do značné míry závislé na uspořádání hospodářského a sociálního systému, kterým se rozumí soubor rámcových podmínek, v nichž se uskutečňuje hospodářský proces a sociální pohyby. Katolickým etikům hospodářství dřívějších staletí byla často vyčítána „statičnost" jejich učení, neboť chtěli každému zajistit takové místo v sociálním a ekonomickém systému, které bylo dáno jejich původem a stavem.

Stranou nezůstává politická sféra, kde se materiály dotýkají základů, na nichž má být budována obec, institucí demokratického politického systému anebo vztahů státu a náboženské komunity. Dokumenty se věnují též mezinárodní integraci a rozvoji spolupráce. Středem pozornosti jsou globální problémy, tj. životního prostředí, energetiky, nerovnoměrného růstu, válečných konfliktů a mezinárodního terorismu. Analyzovány jsou i problémy plynoucí ze sílících rozporů mezi konzumní společností Západu a světem s převládající chudobou. K hlavním poselstvím *Kompendia* lze řadit důraz na službu občanské společnosti, ke které jsou zavázáni i křesťané. *Kompendium* potvrzuje, že křesťanská víra není soukromou záležitostí jedinců. Důraz je kladen na dílo prospěšné celosvětovému společenství, přičemž člověk má mít přednost před politickými i ekonomickými cíli.

Jan Pavel II. a neoliberalismus

Papež Jan Pavel II. (Karol Józef Wojtyła)[7] se stal jedním ze symbolů náhlé imploze socialistického bloku, na jehož rozkladu se sám aktivně podílel. Sociální nauce církve, včetně zájmu o pracující, se věnují hlavně jeho encykliky *Laborem exercens* (Vykonávající práci, 14. 9. 1981), *Sollicitudo rei socialis* (Starost o věc společenskou, 30. 12. 1987) a *Centesimus annus* (Stý rok, 1. 5. 1991).[8] Uváděno bývá, že Jan Pavel II. byl kritický ke kopírování liberální politiky v liberální teologii na úkor liberalizace duchovní. Jeho vztah i recepce (neo)liberalismu však byly komplikovanější.

Neoliberály je Jan Pavel II. oceňován za odsouzení marxismu i socialistického plánovaného hospodářství a za podporu svobodné tržní ekonomiky především encyklikou *Centesimus annus.* Přiblížit měl sociální učení církve klasickým liberálním idejím a navrhnout autentický

---

[7] *Polák Karol Józef Wojtyła (1920–2005), v úřadě 1978–2005. 27. 4. 2014 byl prohlášen za svatého. Zvolení papežem bylo pomyslnou ranou pro socialistický blok. Stal se celebritou a zasahoval do dění v různých zemích.*

[8] *Srov. česky Jan Pavel II. (1996).*

kapitalismus založený na křesťanském modelu (srov. Míčka, 2004). Jiné interpretace však řadí postoje Jana Pavla II. k politickému středu, přičemž se měl vymezovat nejen proti marxistickému kolektivismu, ale i liberálnímu kapitalistickému individualismu. Katolickou sociální nauku prý nevnímal jako kompromisní *„třetí cestu"* (mezi kapitalismem a socialismem), ale považoval ji za svébytnou doktrínu, nikoli ideologii (Fiala et al., 2004). Jan Pavel II. býval kritizován za údajně „schizofrenní postoje" (tvrdou kritiku Západu, používání údajně pseudomarxistického slovníku atp.).

O lidské práci pojednává Wojtyłova encyklika *Laborem exercens*. Vlastnictví výrobních prostředků a hmotných statků je vnímáno jako pouhý prostředek k seberealizaci a obživě, přičemž nemá být upřednostňováno před lidskou osobou. Práce člověka odlišuje od ostatních tvorů, člověk si má podmanit zem, je povolán k práci. Prací si člověk vydělává na chléb, prací přispívá k rozvoji techniky a vědy. Církev připomíná důstojnost a práva pracujících, přičemž uznává i boj za sociální spravedlnost. Tématem rozvoje se zabývá encyklika *Sollicitudo rei socialis*. Konstatuje neúspěšný rozvoj třetího světa a vytyčuje požadavky na rozvoj důstojného člověka. Skutečný rozvoj musí přispívat k plnosti lidského bytí (není omezen na rozmnožování produktů a služeb) a má morální dimenzi. V kontextu pokroku a rozvoje je pozornost věnována i ekologickým otázkám. Ke stému výročí sociální encykliky *Rerum Novarum* byla vydána již zmíněná encyklika *Centesimus annus.* Upozorňuje též na problematiku konzumerismu, ekologie atd.

Jan Pavel II *„zdravý"* kapitalismus – se slušným a zodpovědným podnikáním – vždy upřednostňoval před všemi podobami plánovaného hospodářství. Sekerák (2015) však nalézá řadu míst textů Jana Pavla II. kritizujících trhy a laissez-faire kapitalismus. I v encyklice Centesimus annus podle Sekeráka odmítl neregulovanou tržní ekonomiku oproštěnou od veškerých státních zásahů. Varovat měl před nebezpečím rozšíření radikální kapitalistické ideologie ignorující problémy vykořisťování, sociálního vyloučení a odcizení a přenechávající řešení volnému rozvoji tržních sil. Jan Pavel II. apeloval na globální spravedlnosti ve světě trpícím hospodářskou nerovností. Kritizoval přitom systém neoliberalismu (který převládl v USA a v některých zemích jižní Ameriky) založený na čistě ekonomické koncepci člověka, kdy zisk a zákon trhu jsou absolutními parametry na újmu důstojnosti a respektování osoby a národů. Neoliberalismus se podle Jana Pavla II. někdy stal ideologickým ospravedlněním postojů a chování v sociální a politické sféře vedoucím k marginalizaci slabších členů společnosti. Ve skutečnosti prý jsou stále početnější chudí oběťmi často nespravedlivých specifických politik a struktur. Srov. exhortaci Ecclesia in America (česky Jan Pavel II., 1999).

Benedikt XVI.

Papež Benedikt XVI. (Joseph Alois Ratzinger)[9] je pokládán za konzervativce. Mnohokrát varoval například před relativismem, který považoval za jeden z hlavních problémů, kterým musí (nejenom) současná víra čelit. Sociálním a ekonomickým otázka věnoval speciální pozornost. Neodsuzoval trh a tržní ekonomiku jako takové, ovšem varoval, že trh může být orientován i negativním směrem, pokud jím vede bezohledná ideologie. Důsledky neoliberálních politik kritizoval, ale jejich spouštěč v podobě neoliberalismu nikoli.

Jako projev pokračování katolické sociální nauky lze chápat Ratzingerovu encykliku *Deus caritas est* (*Bůh je láska,* 25. 12. 2005)[10] pojednávající o křesťanské lásce, včetně aplikací v charitě. Lidstvo nemá být spaseno ani pokrokem či vědou, ani politickými revolucemi, nýbrž pouze kolektivní nadějí, kterou mu má přinášet křesťanství. To zdůrazňuje i encyklika *Spe salvi* (*Spaseni v naději,* 30. 11. 2007).[11] Věnuje se teologickému posouzení křesťanské naděje v posmrtný život. Ctnost naděje má být přístupná všem bez ohledu na sociální status a vztah k vykoupení. Kriticky jsou probírány novodobé formy šíření ateismu, které měly vést největším civilizačním krutostem. Označeny jsou dva historické milníky úpadku: Velká francouzská revoluce a proletářská revoluce inspirovaná Marxem. Benedikt XVI. sice uznává, že obě revolty byly reakcí na hluboké nespravedlnosti své doby, kritizuje ovšem Marxe za expanzi ateismu v 19. a 20. století.

Další encyklikou Benedikta XVI. je *Caritas in veritate* (*Láska v pravdě,* 29. 6. 2009)[12] – encyklika sociální povahy orientovaná na všestranný rozvoj ve světle lásky v pravdě. Zabývá se základy a správným směřováním lidského vývoje a hospodářskými otázkami. Apeluje na globální dobro, o které má dbát světová politická autorita. Obsahuje ocenění idejí společensky odpovědného podnikání.[13]

---

[9] *Němec Joseph Alois Ratzinger (1927–2022) byl papežem v letech 2005–2013. V roce 2013 na úřad rezignoval (což dodnes vyvolává řadu otázek) a stal se papežem emeritním. Jeho tvrdé postupy z dob, kdy byl prefektem Kongregace pro nauku víry, mu vynesly přezdívku „Boží rotvaljer". K příčinám jeho založení je řazena bavorská silná tradice sociálního státu konzervativního typu s důrazem na zachování statusových rozdílů, podporou tradiční dělby rolí muže a ženy, vyzdvihování postavení rodiny a vzájemné pomoci členů rodiny v nouzi, s malým redistributivním působením státu.*

[10] *Srov. česky (Benedikt XVI., 2005).*

[11] *Srov. česky (Benedikt XVI., 2007).*

[12] *Srov. česky (Benedikt XVI., 2009).*

[13] *To např. Sekerák (2025) interpretuje jako důkaz odklonu od zbytků neoliberalismu.*

Papež Benedikt XVI. opakovaně kritizoval neregulovaný finanční kapitalismus, spojený s narůstajícími nerovnostmi mezi bohatými a chudými v důsledku převládající egoistické a individualistické mentality.[14] Obdobně jako Jan Pavel II. odsoudil marxismus i kapitalismus pro zkreslování reality vzdalováním se od prazákladní a rozhodující skutečnosti, kterou má být Bůh. S tím, že na liberálním Západě stále roste vzdálenost mezi bohatými a chudými vyvolávající znepokojivou degradaci lidské důstojnosti. Benedikt XVI. odsoudil bezohledný kapitalismus s uctíváním zisku, který ústí v krizi, nerovnosti a chudobu. Na nebezpečí rizika, že zisk zničí bohatství a dá vzniknout chudobě, je-li zisk dosahován špatně, jako výlučný cíl a bez zřetele na obecné dobro, upozorňuje encyklika *Caritas in veritate.* Varuje i před nárůsty nerovností mezi sociálními skupinami uvnitř jedné země a mezi populacemi různých zemí.

I Benedikt XVI. zdůrazňoval potřebu etického rozměru ekonomiky a návratu k antropologické orientaci hospodářského systému. Trval na etické dimenzi ekonomického života,[15] včetně umístnění i ekonomie coby vědecké disciplíny do širšího diskurzu morální filosofie. Tím chtěl ekonomii navrátit do sféry, ze které kdysi vzešla.[16] Ekonomická oblast je sférou aktivit člověka a právě proto, že je lidská, musí být strukturována a institucionalizována eticky.[17] Při hodnocení trhu by tudíž měly být brány v úvahu nejenom ekonomické, nýbrž i morální a sociální aspekty. Role státu nemá být marginalizována, nýbrž uvážlivě využívána, aby nikdo z lidí nemusel snášet bídu a chudobu a aby svazky mezilidské solidarity byly udržovány a upevňovány.

---

[14] *Dělo se tak v poselství ke Světovému dni míru 2013, v zahajujícím projevu na 5. generálním shromáždění Konference biskupů Latinské Ameriky a Karibiku v roce 2007 nebo v projevu na zasedání Papežské rady Cor unum v lednu 2013.*

[15] *Např. v interview během cesty na Světové dny mládeže ve španělském Madridu v srpnu 2011.*

[16] *Srov. Smith (2023) coby morálně-filozofické pojednání věnující se i ekonomickým aspektům.*

[17] *Srov. Dušková – Džbánková (2005) s rozlišením dvou poznávacích zdrojů ekonomické vědy v duchu A. K. Sena. Etický přístup pojímá etiku ve smyslu endogenního faktoru ovlivňujícího ekonomický život zevnitř (s počátky u Aristotela, dále u A. Smitha, J. S. Milla či K. H. Marxe). Inženýrský přístup nastupuje v industriální éře, hledá racionální prostředky k dosahování již předpokládaných cílů a etické aspekty pojímá jako exogenní dané faktory (L. M. E. Walras, A. A. Cournot či D. Ricardo). V současném myšlení převládá linie inženýrská.*

Inkluzivní kapitalismus papeže Františka

Okázalá skromnost a sociální důraz byly spojovány s reformním liberálním papežem Františkem (Jorge Mario Bergoglio)[18] usilujícím o otevření církve světu. První jeho encyklikou je *Lumen fidei* (*Světlo víry*, s podtitulem O víře, 5. 7. 2013),[19] druhou *Laudato si'* (*Tobě buď chvála,* s podtitulem *O péči o společný domov,* 24. 5. 2015).[20] Následuje sociální encyklika o bratrství a sociálním přátelství Fratelli tutti (Všichni jsme bratry, s podtitulem O bratrství a sociálním přátelství, 3. 10. 2020).[21]

Lumen fidei (sepsaná s Benediktem XI.) pojednává o křesťanské víře. Třetí ctností – vedle lásky a naděje – má být víra. Kritiku konzumerismu a nezodpovědného rozvoje s výzvami ke globálním akcím proti zhoršování životního prostředí přináší encyklika *Laudato si'.* Obsaženy jsou i úvahy, že technika a ekonomika jsou spojeny úzkými pouty ovlivňování i s rizikem ohrožení technologickou totalitou vylučující etiku z vědeckého bádání vůbec a jednorozměrnou etikou utilitarismu ekonomie: *„tyranií moci peněz".* Encykliky poukazuje i na neoddělitelnost ekologické a sociální krize, kdy chránit životního prostředí nelze podle Bergoglia bez sociální spravedlnosti.

Encyklika *Laudato si'* operuje s konceptem integrální ekologie majícím tvořit klíčový rámec katolické sociální nauky v době globální environmentální a sociální krize. Ochrana přírody a planetárních ekosystémů je zde neoddělitelně spjata s důstojností člověka, s požadavky sociální spravedlnosti, práv pracujících, ochranou chudých a marginalizovaných skupin i s otázkami mezigenerační odpovědnosti.[22] Výzva ke *„konverzi životního stylu"* a novému ekonomickému uspořádání, které by bylo v souladu s limity planety a zároveň podporovalo rozvoj komunit, má být protikladná vůči technokratickému paradigmatickému rámci globalizace. Integrální ekologie tak bývá vnímána jako kritika neoliberálního modelu, jež staví ekonomickou efektivitu nad důstojnost a environmentální udržitelnost. František tím navazoval na své předchůdce, kteří tematizovali etické limity trhu a potřebu sociálně citlivého hospodářského modelu.

---

18 *Argentinec narozený v Buenos Aires jako Jorge Mario Bergoglio (1936–2025). Jméno si zvolil podle sv. Františka z Assisi a trval na používání svého papežského jména bez římské číslovky.*

19 *Srov. česky František (2013b).*

20 *Srov. česky František (2015).*

21 *Srov. česky (František, 2021).*

22 *Srov. česky (František, 2015).*

Např. encykliky Jana Pavla II. (1996) či Benedikta XVI. (2009) sice oceňovaly kreativní a podnikatelskou dimenzi tržní ekonomiky, zároveň však varovaly před její deregulovanou podobou, která upřednostňuje maximalizaci zisku před dobrem člověka a společnosti.

Související odpovědí na sociálně-environmentální a ekonomickou krizi měla být *„Františkova ekonomika"* též coby příklad aktivního přístupu k péči o společný domov. Papež František to pojímal jako projekt postupující od společného setkání s mladými lidmi až po vytvoření celosvětové komunity angažující se v mnoha sférách. S organizační strukturou, mezinárodními projekty (včetně udržitelného hospodaření) apod.

Hlavním poselstvím encykliky *Fratelli tutti* je budování spravedlivějšího světa: s globálním bratrstvím a politikou, která již nebude upřednostňovat finanční zájmy, nýbrž zaměří se na vymýcení nezaměstnanosti a tím i na navrácení důstojnosti všem. Společnost nemá být možné považovat za spravedlivou, pokud jsou dělníci vykořisťováni nebo pokud každý nemá možnost důstojné práce. František kritizoval neoliberální východiska i nacionální a populistické politiky. Rozvedena jsou další témata sociální nauky římskokatolické církve: s pranýřováním negativ tržní ekonomiky (chudoba, nezaměstnanost, rasismus), s apely ohledně povinnosti lásky k bližnímu, vytváření otevřeného světa (s přijímáním a ochranou migrantů), potřebností celosvětového dialogu, udržení míru atp.

František – ovlivněný ideologií osvobození – kritizoval *„modloslužbu"* [23] peněz a diktaturu ekonomiky bez humánních cílů. Ekonomika orientovaná pouze na růst bez ohledu na planetární limity má být nejen neudržitelná, ale i morálně nepřijatelná. K leitmotivům Františkova pontifikátu patřil boj proti chudobě, nezaměstnanosti, nerovnoměrnému rozložení světového bohatství, plýtvání přírodními zdroji a neregulovanému trhu. František odmítal tezi, že každý ekonomický růst založený na volných trzích dokáže vyprodukovat větší rovnost a sociální inkluzi. Tato víra podle Bergoglia není potvrzena fakty. Prý vyjadřuje naivní důvěru v dobrotu těch, kteří mají ekonomickou moc. Ve skutečnosti ale sílí „kultura vyřazování".[24] Významná

---

[23] *Srov. František (2013a). Františkova kritika směřovala proti ekonomické racionalitě coby způsobu myšlení převažujícího v kapitalismu, zdůrazňujícího efektivitu, kvantifikaci, propočty a maximalizaci profitu. Tato ekonomická racionalita prostoupila podle Františka téměř veškerý sociální život a myšlení.*

[24] *Exhortace Evangelii gaudium (Radost evangelia, 26. 11. 2013) – česky František (2014) – označuje globální hospodářský systém za novou tyranii. Kritizuje ekonomiku sociálních nerovností a vyloučení, resp. vyřazování. Nemá jít pouze o fenomén vykořisťování a útlaku, nýbrž o něco nového. Vyřazováním má být zasažena příslušnost ke společnosti, ve které se žije, a to u samotného kořene. Vyřazovaní nepředstavují vykořisťované, nýbrž odpadky, zbytky. Tyto papežovy názory byly odsuzovány dokonce coby marxistické, což papež František odmítal.*

část lidstva je stále ještě vyloučena z čerpání dobrodiní pokroku. Ze Františkem postulovaného duchovního a etického základu vyrůstá koncept inkluzivního kapitalismu, který usiluje o to, aby hospodářský růst a prosperita nebyly výsadou malé části společnosti, ale zahrnovaly co nejširší spektrum obyvatel.

Podle interpretace např. Sekeráka (2015) má být evidentní, že se František *„rázně vyhranil vůči neoliberální ideologii víc než jeho dva předchůdci* [...] *se vší rozhodností a otevřeně"* (tamtéž, s. 127). Včetně neoliberální představy, podle které zvyšování blahobytu jednotlivce postupně (na základě tržní logiky) povede k zvýšení blaha celé společnosti.[25] S apely na nutnost oprostit se od *„sakralizace"* trhů a nadvlády tržní mentality. S odmítáním jednoduchých schémat a receptů neorakouské či chicagské ekonomické školy. Papež František podle těchto interpretací kladl dobro člověka a celé lidské rodiny, bratrství a solidaritu na první místo před jakýmkoli úsilím o dosahování zisku.

Slova mají svůj význam. Ovšem platí i biblické „poznáte je po ovoci". Odklon Františka od protržních interpretací ekonomiky na národní i světové úrovni i zesilované verbální vyhraňování se vůči neoliberalismu (včetně relativně neškodné kritiky digitalizace či sociálních sítí) nemusí být v neslučitelném rozporu s posuny neoliberální ideologie, resp. modelu globalizace. Koncept inkluzivního kapitalismu není jen teorií. V roce 2020 vznikla Rada pro inkluzivní kapitalismus, kterou tvoří skupina mezinárodních firem a investičních fondů, jež se ve spolupráci s Vatikánem zavázaly k implementaci dlouhodobě udržitelných a eticky zodpovědných obchodních strategií.[26] Iniciativa navazuje na snahu propojit morální učení katolické církve se skutečnými změnami v praxi globálního kapitalismu.

Rada pro inkluzivní kapitalismus je instituce s oficiálním cílem tvorby spravedlivějších, silnějších a více spolupracujících ekonomik a společností. Rada má přerozdělovat bohatství po celém světě. Pod Františkovým morálním vedením[27] měli (nevolení) globální vůdci usilovat o vytvoření inkluzivnějších ekonomik. Přičemž nemělo jít o nástroj moci a profitu, nýbrž o výraz solidarity bohatých, o spravedlivější rozšíření výhod kapitalismu, které umožní lidem plně

---

[25] *František odmítal, že chudoba bude automaticky vyřešena hospodářským růstem. Odsuzoval např. teorii, která nachází řešení problému chudoby v růstu trhu pomocí daňových škrtů pro korporace, investory a podnikatele.*

[26] *Viz webové stránky Rady pro inkluzivní kapitalismus: https://www.inclusivecapitalism.com/.*

[27] *Srov. František (2020); uvádí, že skutečně inkluzivní ekonomika nemůže existovat bez hlubší konverze srdce.*

využít jejich potenciál.[28] Projekt inkluzivního kapitalismu znamená, že Vatikán vstoupil do globální aliance s největšími bankami, mezinárodními korporacemi a globalistickými nadacemi, aby provedl tzv. Velký reset. Globalizátoři hledají nový kabát staré globalistické agendy. Nový restart přitom mají dělat stejní lidé, stejné zájmové skupiny i stejné nadnárodní instituce, které způsobily současné krize, přičemž mají mít ještě výrazně rozšířené pravomoci ke kontrole resetovaného systému (srov. Sušová-Salminen – Švihlíková, 2020).

Velký reset patří ke globálním scénářům či projektům, vůči nimž sílí kritika, že například kvůli konceptu zvanému Green Deal povedou k depopulaci a deindustrializaci západních zemí. I encyklika *Laudato si'* popisuje *„vykořisťované"* životní prostředí a jeho vliv na společnost. Operuje s globální změnou klimatu a za zvláště znepokojivé označuje jeho oteplování zapříčiněné činností člověka. Zdůrazněn je též duchovní rozměr environmentální krize, s odsudky nevázaného konzumního způsobem života. Plán Green Deal aplikovaný v Evropské unii přitom způsobuje ztrátu (nejen) konkurenceschopnosti. Je tu i souvislost s konceptem tzv. čtvrté průmyslové revoluce, k jejímž hlavním ideologům náleží Klaus M. Schwab (Schwab, 2017). Západní Evropa potřebovala projekt obnovující důvěru v liberální systém, důvěru otřesenou z Velké recese, z níž se vzpamatovávala obtížněji než konkurenti.

Podle plánu (Schwab, Malleret, 2020) měla pandemie covidu-19 skýtat *„otevřené okno"* pro likvidaci starého světa. Rozhodovat mají nevolení experti, za kterými stojí globální korporace se společenskou odpovědností (tzv. odpovědný kapitalismus stakeholderů). Funkce států mají převzít nadnárodní společnosti, které budou vykreslovány jako ekologicky stabilní, udržitelné, ekonomicky úspěšné, které ví nejlépe, kterak hospodařit s majetkem (*„strážci majetku"*). Při rozšiřování globalizace a liberální demokracie nemá již být místo pro národní státy. Pohlcení státu korporacemi však bylo odsunuto konfliktem na Ukrajině. Projekty 4.0, 5.0, resp. inkluzivního kapitalismu lze přitom řadit k novým podobám teorií transformace kapitalismu (srov. Sirůček, 2025).

Problémy katolické sociální nauky s (neo)liberalismem

Vztah mezi katolickou sociální naukou a neoliberalismem stále zůstává hluboce ambivalentní. Ačkoli zmiňovaní papežové často vyjadřovali verbální kritiku globalizačních a neoliberálních

---

[28] *František zdůrazňuje, že ekonomika má být v první řadě službou člověku a že podnikání není jen prostředkem k akumulaci bohatství, nýbrž i nástrojem k péči o společné dobro. Kapitál podle papeže Františka nese morální odpovědnost, která se nemůže omezovat pouze na dodržování zákonů či maximalizaci zisku pro akcionáře.*

struktur, jejich reálná angažovanost – např. ve formě podpory projektů, jako je inkluzivní kapitalismus nebo participace na globálních fórech s dominancí korporátních aktérů – může být interpretována jako forma přímého či nepřímého legitimizování neoliberální hegemonie, srov. např. Sandel (2020) nebo Zamagni (2020). Zejména pontifikát Jana Pavla II. významně přispěl k normalizaci neoliberálního étosu, když silně vystupoval proti marxismu a plánovanému hospodářství, přičemž mnohem méně kriticky vnímal narůstající moc globálního trhu a jeho strukturální nerovnosti (Gregg, 2006).

Některé interpretace poukazují na koncept integrální ekologie, která má přináší korektiv. Nemá představovat pouze teologicko-etický komentář k ekologické krizi, nýbrž vytyčovat směr pro radikální transformaci kulturních, ekonomických i sociálních struktur. Podporuje model rozvoje, který není založen na extenzivním růstu, nýbrž na udržitelnosti, lokální participaci, komunitní odolnosti a duchovní obnově vztahu člověka ke světu. Takto chápaná integrální ekologie má překračovat dualitu levice a pravice, trh versus stát, a formulovat alternativní paradigma postneoliberálního uspořádání (Díaz et al., 2019). Z těchto perspektiv bývá formulována výzva pro současnou sociální politiku, která nemůže být dále redukována na redistribuční mechanismy a paternalistické pojetí pomoci. Musí se stát nástrojem komplexní péče o člověka a jeho prostředí – tedy o *„společný domov“*, jak to formulovali papeži František i Benedikt XVI. (František, 2015; Benedikt XVI, 2009).

Sociální politika 21. století inspirovaná integrální ekologií má být součástí ekologické konverze společnosti, nikoli pouze nástrojem správy důsledků ekonomických nerovností. Musí zohledňovat ekologické limity, podporovat mezigenerační solidaritu, environmentální spravedlnost a kulturní soudržnost. Integrální ekologie a inkluzivní kapitalismus tak představují nejen teologickou a filozofickou výzvu, ale i praktický rámec pro proměnu současných ekonomických a sociálních systémů – směrem k větší rovnováze mezi člověkem, přírodou a duchovní dimenzí existence.

Závěr

I z katolické sociální nauky vyplývá, že ekonomie není pouze liberální. To liberálové někdy přehlížejí – aktuálně se tak děje například moralistním ztotožňováním cel amerického prezidenta Donalda Trumpa s mýtickým „Zlem“ a údajným ekonomickým bludem.

Z pohledu ekonomické i sociální vědy může být inspirativní rekapitulace odkazu křesťansky orientovaných ekonomů s českými kořeny. Např. institucionálně zaměřeného ekonoma

Lubomíra Mlčocha, který tvrdí, že katolická sociální nauka v principech týkajících se hospodářství není v rozporu s poznatky ekonomické teorie. Mlčoch (2004) věří, že katolická sociální nauka – coby integrovaná sociální věda – může přispět k řešení krize paradigmatu, kterou má být dnešní ekonomie postižena (včetně nedostatku vnitřní konzistence a mravní integrity, imperiálních nároků či redukce člověka na homo oeconomicus). Řešení L. Mlčoch spojuje s dialogem ekonomie a sociální nauky. Spíše než o rozvoj ekonomie však jde o reflexi ekonomie z pozice současné katolické sociální nauky.

Jmenujme i propagátora participace Jaroslava Vaňka, který proti nedostatečnosti liberální ekonomie a kapitalistického demokratického systému staví deliberativní demokracii (tj. s participací občanů), včetně aspektů biblických a spirituálních (Vaněk, 2013).

Sociální učení římskokatolické církve tedy rozhodně stojí za pozornost společenských věd i rozhodujících aktérů v oblasti sociální politiky. Orientaci může nabízet také jednotlivcům zmítaným chaotickou postglobalizací. Nelze však zapomínat na utopické aspekty této nauky vytyčující ideální orientaci s mimořádnými normativními nároky na každého člověka i celou společnost.

Katolická sociální nauka může být jedním ze zdrojů sociálně-ekonomické koncepce pro 21. století, včetně hledání nových modelů fungování globální ekonomiky.[29] Ostatně katolické sociální učení k debatám o globalizaci již přispělo (srov. např. Sniegocki, 2008), včetně zdůrazňování duchovního rozměru a nastolování otázek, zda by mělo křesťanství hrát úlohu vzdorujícího pilíře, která bývá připisována všem světovým náboženstvím. Uplatňování náboženských principů přitom není považováno jen za faktor obchodní, finanční či morální stability dnešního světa, nýbrž rovněž za prvek utvářející identitu a příznivě ovlivňující modernizaci, srov. Dawson (1998).

Interpretace a náhledy zůstávají rozdílné – často i protichůdné –, přičemž v trvalé platnosti zůstává, že římskokatolická církev má k (neo)liberalismu (a kapitalismu vůbec) vztahy ambivalentní (srov. např. Míčka, 2004). Vlastně je takové nemůže nemít. Kupříkladu Vymětalík et al. (1993) předkládají pohledy na moderní kapitalismus optikou křesťanské etiky a formulují návrhy v podobě zaměstnaneckého vlastnictví a podnikání, kapitalismu demokratického, etického apod. Otázkou je zatím orientace Lva XIV. (vlastním jménem Robert Francis Prevost), 267. papeže a prvního Severoameričana. Jedná se o papeže, který vystudoval i matematiku. Bude zajímavé sledovat, zda dokáže propojit svět víry, vědy a sociální problematiky například encyklikou věnovanou fenoménu umělé inteligence.

---

[29] *Srov. Jakabová – Piteková (2006), i k propojenosti katolické sociální nauky s ekonomickými teoriemi.*

Zdroje

Anzenbacher, A. (2004): *Křesťanská sociální etika: Úvod a principy.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-7325-030-6.

Bahounek, T. J. (1991): *Sociální učení církve.* Brno: Petrov. ISBN 8085247143.

Benedikt XVI. (2005): *Deus caritas est: Encyklika Benedikta XVI. biskupům, kněžím, jáhnům, zasvěceným osobám a všem křesťanským věřícím o křesťanské lásce.* Vatican: 25. 12. 2005. https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=5241.

Benedikt XVI. (2007): *Spe salvi: Encyklika Papeže Benedikta XVI. biskupům, kněžím, jáhnům, zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské naději.* Vatican: 30. 11. 2007. https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=8766 a https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=8767.

Benedikt XVI. (2009): *Caritas in veritate: Encyklika Svatého otce Benedikta XVI. o integrálním rozvoji člověka v lásce a v pravdě po čtyřiceti letech od vydání encykliky Populorum progressio.* Vatican: 29. 6. 2009. https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=11492.

Biebricher, T., Johnson, E. V. (2012): What's Wrong with Neoliberalism? *New Political Science,* roč. 34, č. 2, s. 201-211. ISSN 0739-3148.

Díaz, J. M., Meira, P. A., Novo, M. (2019): Integral Ecology and Education: The New Paradigm of Laudato si'. *Sustainability,* roč. 11, č 7, s. 2100. ISSN 2071-1050.

Dawson, L. L. (1998): Anti-Modernism, Modernism, and Postmodernism: Struggling with the Cultural Significance of New Religious Movement. *Sociology of Religion,* roč. 59, č. 2, s. 131–156. ISSN 1759-8818.

Dušková, I., Džbánková, Z. (2005): *Etická dimenze institucionálních změn (vybrané problémy).* Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze – Oeconomica. ISBN 80-245-0961-X.

Fiala, P., Hanuš, P., Vybíral, J. (eds.) (2004): *Katolická sociální nauka a současná věda: Interdisciplinární analýzy sociálních encyklik Jana Pavla II.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury a Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-513-5, resp. 80-7325-024-1.

František (2013a): *Generální audience.* Vatican: 5. 6. 2013. https://www.vaticannews.va/cs/papez-frantisek/generalni-audience.html.

František (2013b): *Lumen fidei.* Vatican: 5. 7. 2013. https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=18511.

František (2014): Evangelii gaudium: *Apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě.* Praha: Paulínky. ISBN 978-80-7450-118-0.

František (2015): *Laudato si'.* Vatican: 24. 5. 2015. https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=22014.

František (2020): *Vrátit se k mystice společného dobra: Videoposelství Svatého otce účastníkům setkání „Františkova ekonomie“,* Assisi 19.–21. listopadu 2020. https://www.radiovaticana.cz/clanek_print.php?id=31954.

František (2021): *Fratelli tutti.* Praha: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7566-217-0.

Gregg, S. (2016): *The Commercial Society: Foundations and Challenges in a Global Age.* Lanham: Lexington Books. ISBN 9780739119945.

Jakabová, K., Piteková, J. (2006): Katolícka sociálna náuka ako jeden zo zdrojov formovania novej ekonomickej teórie. *Národohospodářský obzor,* roč. 6, č. 1, s. 37–42. ISSN 1804-1663.

Jan Pavel II. (1996): Centesimus annus: Encyklika Jana Pavla II. ke 100. výročí Rerum novarum z 1. května 1991. Praha: Zvon. ISBN 80–7113–154–7.

Jan Pavel II. (1999): *Ecclesia in America: Post-synodal Apostolic Exhortation of the Holy Father John Paul II.* Vatican: 22. 1. 1999. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_22011999_ecclesia-in-america.html.

Machálek, Š. (2025): Rerum Novarum v zrcadle 21. století – socialistická reflexe církevního pohledu na práci, kapitál a novou technologickou éru. *Tribuna,* 7. 7. 2025. ISSN nemá.

Míčka, R. (2004): Církev a její potíže s liberalismem a kapitalismem. *Studia theologica,* roč. 6, č. 4, s. 70–83. ISSN 1212-8570.

Mlčoch, L. (2004): Analýza a interpretace současné katolické sociální nauky z pohledu ekonomie. In Fiala, P., Hanuš, P., Vybíral, J. (eds.) (2004): *Katolická sociální nauka a současná věda: Interdisciplinární analýzy sociálních encyklik Jana Pavla II.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury a Praha: Vyšehrad, s. 105-110. ISBN 80-7021-513-5, resp. 80-7325-024-1.

Papežská rada pro spravedlnost a mír (2008): *Kompendium sociální nauky církve.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-014-1.

Rauschenbusch, W. (1921): *Sociální zásady Ježíšovy.* Praha: YMCA. ISBN nemá.

Sandel, M. J. (2020). *The Tyranny of Merit: What's Become of the Common Good?* New York: Farrar, Straus and Giroux. ISBN 9780374289980.

Sekerák, M. (2015): Neoliberální ekonomická teorie a praxe a její recepce u sv. Jana Pavla II., Benedikta XVI. a Františka. *Studia theologica,* roč. 17, č. 1, s. 108-132. ISSN 1212-8570.

Schwab, K. M. (2017): *The Fourth Industrial Revolution.* New York: Crown Business. ISBN 9781524758868.

Schwab, K. M., Malleret, T. (2020): *Covid-19: The Great Reset.* Zürich: World Economic Forum. ISBN 9782940631124.

Sirůček, P. (2025): (Staro)nové transformace kapitalismu aneb civilizace opět na rozcestí. *Alternativy,* roč. 9, mimořádné číslo, s. 110–166. ISSN 3029-8121.

Sirůček, P. a kol. (2007): *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie (vývoj-současnost-výhledy).* Slaný: Melandrium. ISBN 978-80-86175-03-4.

Smith, A. (2023): *Teorie mravních citů.* Praha: Grada. ISBN 978-80-86389-73-8.

Sniegocki, J. (2008): Neoliberal Globalization: Critiques and Alternatives. *Theological Studies,* roč. 69, č. 2, s. 321–339. ISSN 0040-563.

Sociální encykliky (1891–1991) (1996): Praha: Zvon. ISBN 80-7113-154-7.

Sušová-Salminen, V., Švihlíková, I. (eds.) (2020): *Pandemie covid-19: Konec neoliberální globalizace?* Praha: OVIA Argument. ISBN 978-80-907365-6-6.

Šetek, J. (2009): Soudobá globalizace ve světle Kompendia sociální nauky katolické církve. *Marathon,* roč. 13, zvláštní číslo, s. 28–31. ISSN 1211-8591.

Vaněk, J. (2013): *Sjednocená teorie společenských systémů: Radikální křesťanská analýza.* Praha: KSLP – Česká společnost pro zaměstnaneckou participaci. ISBN 978-80-260-3315-8.

Vymětalík, B., Hengsbach, F., Adams, F. T., Hansen, G. B. (1993): *Cesta k člověku: Aktuální otázky tržní společnosti a křesťanská etika.* Praha: Nezávislé odborové sdružení Práce a svoboda. ISBN nemá.

Zamagni, S. (2020): Economics and Integral Human Development: Ethical reflections. *Journal of Catholic Social Thought,* roč. 17, č. 2, s. 235–248. ISSN 1548-0712.

prof. Ing. Pavel Sirůček, Ph.D. I sirucek@vse.cz

je politický ekonom působící na Vysoké škole ekonomické v Praze. Aktuálně se věnuje bublině 4.0, synergii současných krizí v rámci cyklického vývoje a sociálně-ekonomické dimenzi českého, moravského a slovenského utopického myšlení.

Ing. Jaroslav Šetek, Ph.D. I jsetek@ef.jcu.cz

je ekonom (a personalista) vyučující na Ekonomické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a externě i na Teologické fakultě tamtéž (University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Economics, Department of Applied Economics and Economics, Studentská 787/13, České Budějovice, 370 05, Czech Republic). S interdisciplinárními přesahy se zabývá sociálními tématy, včetně etických otázek, udržitelnosti či historie sociálního myšlení.

Informační servis

Od vzdělávání k advokacii: Participace lidí se zdravotním postižením a pečujících v krajské politice

Markéta Nekolová

Článek shrnuje výsledky závěrečné evaluace pilotního projektu Asociace pro individualizovanou podporu (AIP), který ověřoval zapojení osob se zdravotním postižením a pečujících do krajského plánování sociálních služeb. Projekt kombinoval vzdělávání, metodickou facilitace a týmovou advokační práci ve třech krajích – Středočeském, Jihomoravském a Praze. Evaluace ukázala, že cílené vzdělávání a podpora metodiček významně posílily advokační kompetence, sebevědomí a sociální integraci účastníků. Ve Středočeském kraji se podařilo dosáhnout nejvýraznějších změn, včetně vzniku pracovní skupiny pro mladé pečující. Zkušenosti z pilotu potvrzují, že zapojení lidí s osobní zkušeností může zvýšit kvalitu rozhodování a inkluzivitu veřejných politik, avšak vyžaduje dlouhodobou podporu, institucionální zakotvení a stabilní financování.

Úvod

Participace uživatelů sociálních služeb je ve vyspělých zemích považována za standardní prvek tvorby veřejných politik. V Česku je naopak v krajských procesech stále spíše výjimkou. Přitom zapojení lidí s osobní zkušeností má poměrně vysoký potenciál zlepšit kvalitu rozhodování a podpořit inkluzivní přístup ke službám (Tritter, McCallum, 2006; Baresford, 2002; Staniszewska, 2011). Projekt Aliance pro individualizovanou podporu (AIP) realizovaný v letech 2023–2025 proto inicioval pilotní program, který propojuje vzdělávání, facilitaci a advokační práci uživatelů služeb (osob se zdravotním postižením – tzv. sebeobhájců a neformálních pečujících) ve třech krajích (Středočeském, Jihomoravském a v Praze).

Vzdělávání jako základ advokační síly

Vzdělávání představovalo první klíčovou fázi projektu. Jeho cílem bylo posílit advokační kapitál lidí se zdravotním postižením a neformálních pečujících (tj. znalosti, dovednosti, motivaci a sebevědomí potřebné k aktivnímu veřejnému vystupování a prosazování svých práv a potřeb). Program byl koncipován jako devítidenní intenzivní kurz rozdělený do tří tematických modulů: znalostního, dovednostního a ideového. Tato modulární struktura zajišťovala rovnováhu mezi předáním teoretických znalostí, praktickým nácvikem dovedností a upevňováním hodnotové orientace potřebné pro advokační práci.

Praktický dopad vzdělávání byl potvrzen nejen kvantitativními daty z pre/post testů, které vykazovaly významné zlepšení znalostí a kompetencí, ale i kvalitativní zpětnou vazbou účastníků a metodiček participace. Mnozí z účastníků uvedli, že se poprvé cítili oprávněni a schopni mluvit za sebe a prosazovat svá práva:

„Poprvé jsem se odvážila mluvit o svých zkušenostech před lidmi, kteří mohou rozhodovat." (účastnice vzdělávání)

Metodičky participace také zdůrazňovaly význam facilitace během výuky:

„Samotné znalosti by bez vedení a okamžité zpětné vazby neměly takový dopad. Praktické nácviky a společná reflexe byly tím, co účastníkům pomohlo přejít od teorie k praxi." (metodička)

Účastníci oceňovali především propojení teorie s praktickými dovednostmi a možnost sdílení vlastních zkušeností ve skupině, což pomohlo budovat pocit sounáležitosti a týmové identity. Vzdělávání položilo pevný základ advokačnímu kapitálu účastníků, umožnilo jim rozvinout nejen znalosti a dovednosti, ale i sebevědomí a motivaci, které jsou nezbytné pro další kroky v advokační práci na krajích.

Krajské advokační týmy

Vytváření advokačních týmů a jejich plánů představovalo další klíčový krok. V průběhu procesu docházelo k proměně teoretických znalostí a dovedností na konkrétní praktické kroky. Záměrně to bylo koncipováno tak, aby vybraní členové týmu z řad účastníků vzdělávání dále rozvíjeli své advokační schopnosti, ale zároveň si již osvojovali také týmovou spolupráci, schopnost strategického plánování, jasného tematického zaměření a organizace aktivit. V každém ze tří pilotních krajů vznikly advokační týmy o velikosti pěti osob, složené ze sebeobhájců a neformálních pečujících. Proces formování týmů nebyl vždy jednoduchý – účastníci museli

překonat nejistotu z nových rolí, často nízkou sebedůvěru a obavy z vystoupení na veřejnosti. Zde sehrály klíčovou roli již zmíněné metodičky participace, které systematicky podporovaly důvěru a otevřenost v týmech. Jak jedna z metodiček shrnula:

„Pomáhali jsme lidem vyjít ze své komfortní zóny, učit se sdílet své příběhy a postupně si věřit v rámci týmu i při jednání s úřady.“ (metodička)

Role advokačních plánů

S vytvořením týmů začala práce na advokačních plánech – strategických dokumentech, které měly rámovat priority týmů a nastavit konkrétní cíle a kroky pro zapojení do krajské politiky. Charakter a formalizace těchto plánů se v jednotlivých krajích lišila.

Středočeský krajský tým zvolil nejvíce formální přístup. Advokační plán byl připraven jako písemný dokument obsahující jasně definované priority, například podporu mladých pečujících, zlepšení informovanosti o dostupnosti služeb a rozvoj rané péče. Plán byl rovněž oficiálně představen krajskému radnímu pro sociální věci, což znamenalo významný posun směrem k institucionálnímu uznání práce týmu.

„Pro nás to bylo potvrzení, že náš hlas má váhu, když jsme mohli radnímu prezentovat náš plán.“ (sebeobhájkyně)

Jihomoravský krajský tým šel více flexibilní, méně formalizovanou cestou. Plán fungoval jako pracovní materiál, který byl průběžně upravován podle aktuálních potřeb a příležitostí. Tým aktivně připravoval podněty, které byly následně zasílány na krajský úřad. Poměrně dlouhou dobu se ovšem tyto podněty setkávaly jen s minimální odezvou. Přesto byl tento proces pro členy týmu velmi důležitý, neboť podporoval jejich advokační růst a soudržnost.

„I když jsme nenarazili na okamžitou změnu, posílili jsme sami sebe a naučili se, jak vydržet.“ (sebeobhájkyně)

Pražský tým se zaměřil na vytváření konkrétních podnětů a návrhů, které měly hned několik adresátů (odbor sociálních věcí, kancelář radního, ombudsman). Vzhledem k vysoké rezistenci magistrátu a absenci jasně definované struktury participace v Praze však tým po celou dobu nedostal žádnou odpověď. I pro jeho členy však byla zkušenost s přípravou a komunikací novým impulzem pro občanskou angažovanost.

„Nevíme, jestli někdo četl naše návrhy, ale pocit, že jsme něco sdělili, byl silný.“ (sebeobhájkyně)

Nezastupitelnou roli při vzniku a naplňování advokačních týmů a plánů opět sehrály metodičky participace. Jejich práce zahrnovala nejen organizační a facilitační činnosti, ale i mentoring

jednotlivých členů týmů, překlad administrativního jazyka do srozumitelné formy a podporu v překonávání obav z veřejného vystupování. Vytvářely bezpečný prostor, kde mohli členové týmů sdílet své zkušenosti a učit se nové dovednosti. Díky jejich podpoře se týmy dokázaly nejen lépe zorganizovat, ale také vytrvat navzdory institucionálním překážkám a pocitům frustrace.

„Byla jsem s nimi v každém kroku, pomáhala jim držet směr, když to pro ně nebylo jednoduché.“ (metodička)

Dopady pilotáže participace na sebeobhájce a pečující

Nejviditelnějším a nejdůležitějším efektem projektu bylo posílení advokačního kapitálu jednotlivých členů. Uváděli, že vzdělávací program a podpora metodiček jim umožnily nejen lépe chápat systém sociálních služeb, ale také rozvinout konkrétní dovednosti potřebné k jednání s úřady a politiky. Zároveň v nich posílily pocit, že jejich hlas je důležitý a může být slyšen.

„Dříve jsem si myslela, že moje zkušenosti nikoho nezajímají. Teď vím, že můžu něco změnit.“ (sebeobhájkyně)

„V týmu jsme si navzájem dodávali sílu. Učili jsme se, jak mluvit, jak jednat, jak být slyšet.“ (pečující)

Intervence významně přispěla rovněž k posílení pocitu sounáležitosti. Týmy se staly nejen platformou pro advokacii, ale i místem vzájemné pomoci.

Samozřejmě ne všichni členové týmů jsou na tom po skončení projektu stejně. Metodičky upozorňují, že je třeba další individuální podpory, supervize a postupného zapojování zejména těch s nižšími vstupními zkušenostmi nebo většími zdravotními omezeními.

„Někteří potřebují více času a podpory, aby si opravdu věřili a dokázali čelit složitým situacím.“ (metodička)

Dopady pilotáže participace na kraje

V tomto ohledu přinesl projekt zejména významný posun ve zvědomování a vnímání užitečnosti participace samotných uživatelů služeb. Ve Středočeském kraji se podařilo dosáhnout konkrétních i systematických výsledků, které lze považovat za příklady dobré praxe v této oblasti. Krajský radní pro sociální věci přijal advokační plán vypracovaný středočeským týmem, což umožnilo zahájení pravidelných konzultací a jednání s krajskými úředníky. Na základě podnětů advokačního týmu byla např. zřízena pracovní skupina zaměřená na problematiku mladých pečujících, což představuje významný systémový posun v rámci plánování sociálních služeb kraje. Tým měl také pravidelný přístup k informacím a možnost ovlivnit

vytvářené strategické dokumenty kraje. Přestože reakce ze strany úřadu byla někdy opatrná, vznikla k závěru projektu otevřená participační platforma pro další jednání a spolupráci.

Přestože v Jihomoravském kraji nebyla podpora participace ze strany úřadu tak zjevná, dokázal i zde advokační tým postupně vybudovat fungující vztahy. Navzdory personálním změnám na úřadu se týmu podařilo např. prosadit zřízení bytu určeného pro krizovou odlehčovací péči. Zástupci týmu jsou také nyní pravidelně zváni na jednání sociálního výboru jako ad hoc hosté, což naznačuje rostoucí míru respektu a reálné participace. Jeden z členů jihomoravského týmu vyjádřil tuto změnu slovy, že „*učili úřad, aby jejich názory nebyly vnímány jen jako stížnosti, ale jako konstruktivní podněty ke zlepšení služeb*".

Naopak v Praze se participace po celou dobu pilotáže potýkala s výraznými institucionálními bariérami. Přestože advokační tým připravil a adresoval několik konkrétních podnětů, nedostalo se mu žádné odpovědi či formální odezvy. Navzdory této frustraci však členové týmu motivaci pokračovat neztratili a hodnotili tuto zkušenost jako důležitý krok k rozvoji osobní veřejné angažovanosti a posilování vlastního hlasu.

Bariéry a výzvy rozvoje participace

Evaluace projektu identifikovala několik zásadních bariér, které brání dalšímu rozvoji a institucionalizaci participace uživatelů služeb. Mezi hlavní patří nedostatek jasných a trvalých mechanismů pro jejich zapojení do krajského rozhodování, časté personální změny na krajských úřadech, které narušují kontinuitu spolupráce, a omezené finanční prostředky na zajištění dlouhodobější facilitace a podpory advokačních týmů.

Skutečná a udržitelná změna vyžaduje trpělivost, dlouhodobý závazek a systematickou podporu. Podpora metodiček participace a advokačních týmů musí být stabilní, aby bylo možné překonávat institucionální překážky a udržet motivaci účastníků včetně kontinuální komunikace s krajskými orgány. Další výzvou je rozšiřování participativních modelů do dalších krajů a sdílení dobrých praktik mezi regiony. Rovněž je nezbytné pracovat na větší informovanosti a připravenosti pracovníků úřadů, aby aktivní zapojení uživatelů bylo standardní součástí tvorby krajských politik sociálních služeb.

Závěr

Pilotní projekt potvrdil, že participace osob se zdravotním postižením a neformálních pečujících v procesech krajského plánování sociálních služeb je nejen možná, ale také

prospěšná pro všechny zúčastněné strany. Za rok a půl činnosti advokačních týmů se podařilo nastartovat proces participace a vytvořit první fungující advokační týmy a jejich více či méně úspěšné napojení na krajskou politiku. Nicméně skutečná změna institucionálních postupů a vybudování udržitelných struktur vyžaduje výrazně delší časový horizont. Jak trefně shrnula garantka projektu, „*zasadili jsme semínko, ale nestačí ho zalít jednou. Potřebuje čas, péči a hlavně, aby ho někdo chtěl nechat růst.*"

Důležitým zjištěním byla nezastupitelná role metodiček participace. Tyto facilitátorky představovaly most mezi světem uživatelů a krajskými orgány, pomáhaly překonávat bariéry, podporovaly motivaci a vedly týmy k reálným výsledkům.

(Ne)úspěch participace byl rovněž výrazně ovlivněn (ne)vstřícností a (ne)otevřeností konkrétních úředníků a politiků. Bez systematického zakotvení participace do krajských procesů nelze tudíž garantovat její dlouhodobou udržitelnost a další rozvoj. Zkušenosti z jednotlivých krajů také ukázaly, že participace je velmi citlivá na místní podmínky, politickou vůli, dostupnost zdrojů, zkušenosti a postoje úředníků, stejně jako na specifika uživatelů služeb. Proto je nezbytné, aby podpůrné modely byly flexibilně přizpůsobovány místnímu kontextu.

Velkou roli v úspěchu sehrála týmová práce a kolektivní identita. Vytvoření soudržných týmů, v nichž si členové vzájemně pomáhali a motivovali se, bylo základem pro úspěšné zapojení. Další vzdělávání a facilitace ze strany metodiček významně přispěly k budování důvěry a posilování sociálního kapitálu všech zúčastněných.

Zdroje

Beresford, P. (2002). *User involvement in research and evaluation: Liberation or regulation?* Social Policy & Society, 1(2), 95–105.

Staniszewska, S., et al. (2011). *The impact of patient and public involvement on UK NHS health care: A systematic review.* International Journal for Quality in Health Care, 23(3), 299–309.

Tritter, J. Q., & McCallum, A. (2006). *The snakes and ladders of user involvement: Moving beyond Arnstein.* Health Policy, 76(2), 156–168.

Mgr. Markéta Nekolová I marketa@evaluuj.cz
je absolventkou oboru sociologie a veřejná a sociální politika na FSV UK. Posledních třináct let se intenzivně věnuje evaluacím veřejných politik, programů a projektů zejména v oblastech vzdělávání, sociální-zdravotního pomezí a duševního zdraví.

Recenze

Až skončí práce

Jan Keller

Hester, Helen – Srnicek, Nick: Až skončí práce. Dějiny domácnosti a boje za volný čas. Praha: Nakladatelství Alarm, 2024, 261 stran, ISBN 978-80-908712-6-7

Kniha se zabývá problémem nedostatku volného času v ekonomicky vyspělých společnostech. Autoři se nesoustřeďují primárně na oblast placené práce, ale na činnosti spojené s udržováním chodu domácností a se sociální reprodukcí obecně. Domnívají se, že přetíženost těmito pracemi, která se týká zejména žen, nelze vyřešit pomocí nových technologií: je třeba změnit základní normy, jimiž se řídí náš každodenní život. Základem se má stát přechod od nukleární rodiny k jiným formám soužití, oslabení funkcí státu včetně státu sociálního a rozvoj komunitních forem péče. Předložená recenze nekomentuje tyto požadavky, upozorňuje pouze na určité rozpory mezi proklamovanými cíli a konkrétními problémy dnešní společnosti služeb.

Původem kanadský odborník na digitální ekonomiku Nick Srnicek a britská profesorka genderových studií působící v Londýně Helen Hesterová se ve své knize věnují závažnému

společenskovědnímu tématu. Jejich hlavní tezí je, že lidé jsou v současné době natolik přetíženi jednak pracovními povinnostmi, jednak zajištěním chodu svých domácností, že se jim zoufale nedostává času pro jejich vlastní osobnostní rozvoj. Ženy přitom zatěžuje provoz domácností v mnohem vyšší míře než muže. Autorský pár, který je zároveň párem manželským, hledá způsoby, jak tento problém řešit.

Jejich výchozí tvrzení jsou nepopiratelná. Je faktem, že placená práce v atmosféře vyhrocené konkurence a sociální nejistoty vyžaduje od zaměstnanců na všech úrovních stále více času, a je také pravda, že ženy věnují neplaceným domácím pracím v podobě úklidu, vaření, péče o děti a podobných aktivit více času než jejich mužské protějšky. Pravdou je také to, co autoři konstatují v úvodní kapitole, když líčí vývoj práce v domácnosti za poslední více než jedno století. Napojování domácností na inženýrské sítě a vývoj stále nových generací domácích spotřebičů sice domácí práce významně ulehčily, nesnížil se však objem času, který jim musí zpravidla právě ženy a matky věnovat. Autoři zde v podstatě opakují závěry Ruth Schwartz Cowanové, známé americké badatelky v oboru vývoje domácích spotřebičů. Namísto služek, které působily ve středostavovských domácnostech 19. století, nastupují ve století dvacátém manželky, které po příchodu z práce obsluhují domácí spotřebiče a pečují o členy rodiny. Jejich situace se komplikuje od sedmdesátých let 20. století, kdy si už ani ženy středních vrstev nemohou dovolit zůstávat v domácnosti a z důvodů ekonomických nastupují masově do zaměstnání. Získávají tím sice větší míru nezávislosti, musejí však pracovat na dvě směny.

Zajímavé jsou v těchto pasážích úvahy o tom, v jaké míře umožňují digitální platformy (rozvoz jídla, online nákupy, objednávání oprav a údržby aj.) přesunout část domácích prací na trh. Domácnosti tím napodobují klasické firmy v jejich snaze o outsourcing určitých činností s využitím placených subdodavatelů. Cenou za toto odlehčení bývají ovšem nízké platy pracovníků těchto služeb. Zajímavé jsou rovněž úvahy o tom, nakolik je provoz takzvaných chytrých domácností prošpikovaných elektronikou zdrojem dat pro poskytovatele digitálních zařízení a vybavení. Podrobněji se lze o těchto věcech dočíst ve znamenité knize americké psycholožky Shoshany Zuboffové příhodně nazvané Kapitalismus dohledu.

Zatímco východiska dvojice našich autorů jsou nepopiratelná, rozpaky mohou vyvolávat jejich návrhy na řešení. V zásadě se domnívají, že přetíženým domácnostem a zaneprázdněným rodinám lze pomoci tím, že domácnosti pokud možno zrušíme a rodinu pozměníme. I na těch nejnovějších technologiích a spotřebičích jim nejvíce vadí, že počítají s tím, že domácí práce zůstanou uzavřeny do rámce jednotlivých domácností.

Nukleární rodinu složenou z rodičů a dětí považují za velmi neefektivní prostředí pro provozování činností sociální reprodukce a za zdroj genderových nerovností. Konstatují, že rodina se ukázala jako izolující, příliš náročná na práci i na čas a hluboce nespravedlivá. Jsou toho názoru, že nukleární rodina je obzvláště nevhodná pro výchovu dětí, neboť rodiče starající se o děti nemají dostatek prostoru pro osobní svobodu, pro své vlastní soukromí a pro rozvoj své spontaneity. Obětí jsou opět především ženy a matky. Protože muži se nestarají o děti v té míře jako ženy, mají volného času více a je kvalitnější.

Rodina je podle jejich názoru typicky buržoazní instituce a domácnost je místem uspokojování falešných potřeb, které slouží ke zvyšování zisků kapitalistů. Mezi takové zbytné potřeby řadí například přehnanou péči o čistotu a zbytečně časté praní prádla, které v prvé řadě vyhovuje výrobcům praček a prodejcům čistících prostředků. Do stejné roviny kladou tlaky na časově stále náročnější péči o děti vedené snahou co nejlépe je připravit na život v podmínkách všudypřítomné konkurence. Výsledkem je, že i přes pokles porodnosti a přes vysokou míru zaměstnanosti žen je péči o dítě věnováno více času než dříve, a to ve všech sociálních vrstvách, přičemž bohatí věnují těmto činnostem násobně více času než ti chudší. V důsledku zaměření výrobců domácích spotřebičů na jednotlivé domácnosti musejí plýtvat časem a energií dokonce i členové single domácností, kterých v populaci prudce přibývá.

Řešení předpokládá zásadně přehodnotit režim rodinné reprodukce, zpochybnit zakořeněné přesvědčení o správné roli rodiny a domova. Dnešní domácnosti představují v prvé řadě genderově velice nevyvážené pracoviště, takže „bude třeba podkopat různé kulturní, politické a legislativní opory, které uměle posilují a zachovávají privilegovaný status rodiny v čele s mužem a rodinného domu“ (str. 150). Tím spíše, že vlastnictví domů a bytů podporuje individualismus a živí pocit držby soukromého majetku. Autorský pár přitom uznává, že touhu po rodinném bydlení nebo bydlení ve vlastním nelze přičítat pouze ideologické zaslepenosti. Tato touha je posilována v době, kdy se zvyšují ceny nájmů a narůstá bezdomovectví.

Autoři jsou toho názoru, že zmíněné problémy lze řešit přechodem od individuální domácnosti k životu ve spontánně vzniklých či řízeně utvářených komunitách. Ve svém historickém přehledu uvádějí experimenty s přechodem na kolektivní bydlení, které se datují od první čtvrtiny 20. století v Rusku, Spojených státech, Německu a Rakousku. Tyto pokusy je třeba dotáhnout do konce, má-li rodina jako bašta patriarchální moci a jako systém privatizované péče uvolnit místo takovým formám soužití, jež budou podporovat nárůst volného času, a tedy všestranného osobního rozvoje všem svým členům. Nové formy soužití osvobodí zejména ženy, které pak nebudou trpět větším podílem neplacené práce v domácnosti ve srovnání s muži. V těchto podmínkách by každý člen přispíval k reprodukční práci komunity

rovným dílem, každý by volně přecházel mezi různými pracovními aktivitami, přičemž by se netrvalo na přílišné specializaci.

V podmínkách komunitní péče by se domácnostem ulevilo provozováním společných kuchyní a jídelen, společných prádelen a dalších kolektivních zařízení. Kolektivizovaly by se také jiné příliš zatěžující rodinné povinnosti. „V podmínkách komunitní péče by byly děti mnohem méně závislé na hrstce lidí, k nimž jsou připoutány geneticky shodou okolností, a mohly by si lépe budovat podpůrné sítě“ (str.168). Velkou část péče o děti by provozoval neziskový sektor. Všechny tyto inovace by se děly zásadně na bázi naprosté dobrovolnosti, zdůrazňují autoři. Možnost vařit si ve vlastní kuchyni by zůstala rezervována pro ty, kdo rádi vaří. Nikdo nenavrhuje vzdát se domácího vaření či zakazovat vychovávat vlastní děti. Jde jen o to dát lidem takovou možnost, konstatují autoři.

Jejich kritika nesměřuje jen na nukleární rodinu jako na formu překonaného chápání domova, ale také na sociální stát. S přechodem na komunity a komunitní soužití by se stal sociální stát nadbytečným. Tato instituce je stejně jen doplňkem patriarchálně pojaté rodiny. Sociální státy rozvíjené po druhé světové válce spoléhaly na to, že muž bude živitelem rodiny, zatímco žena bude v domácnosti. Proto byli muži pojistnými systémy zajištěni více, což ženy nutilo vdávat se za ně. Hlavní funkcí sociálního státu je disciplinovat občany, zajišťovat dodržování určitých norem, ať již v oblasti pravidel čistoty či chování obecně. Úkolem učitelů, zdravotních sester a sociálních pracovníků je reprodukovat život poslušného vykořisťovaného pracovníka. Tuto jejich funkci nelze oddělit od státní represe. Osvobodit se od této kontroly a dohledu předpokládá usilovat o oslabení všech tlaků, jež nutí lidi žít a setrvávat v nukleárních rodinných domácnostech, zpochybnit státní politiky, které upřednostňují rodinu na úkor jiných způsobů života a týkají se péče o děti, zákonného zastupování, sociálního zabezpečení atd. (str. 165).

Jelikož je publikace s názvem Až skončí práce mnohem více aktivistickým manifestem než vědeckým pojednáním, bylo by zbytečné s jejími tezemi polemizovat z odborných pozic. Proto závěrem poukážeme jen na několik evidentních věcných chyb, jichž se autoři dopouštějí. Proti sobě kladou Veblenovu zahálčivou třídu a dnešní horní vrstvy, které jsou naopak ve svých profesích vysoce zaneprázdněné. Jedná se o omyl, který vznikl ztotožněním úzké vrstvy nejbohatších rentiérů s vysoce kvalifikovanými a nadstandardně odměňovanými příslušníky pomocné elity či služebné třídy. Životní styl horních špiček diskrétní elity se od dob Veblenových nijak nezměnil, tato z velké části dědičná kasta se nestala o nic pracovitější. Početně však vzrostla vrstva přepracovaných profesionálů, kteří v globalizované ekonomice hájí a spravují její zájmy.

Na jiném místě autoři uvádějí, že i v rámci toho, co nazývají komunitní péčí, by mohly domácí práce vykonávat týmy specializovaných, dobře odměňovaných uklízeček a uklízečů. Stačilo by zajistit důstojné mzdy a lepší pracovní podmínky pro pomocníky v domácnosti. Ignorují přitom problém, který se od druhé poloviny šedesátých let 20. století nazývá po svém autorovi „Baumolovým efektem". Zjednodušeně řečeno: Pokud budou služby poskytovány soukromými firmami, budou mzdy nízké, protože produktivita ve službách roste pomaleji než v jiných odvětvích ekonomiky. Druhou možností je poskytovat služby v rámci veřejného sektoru, což ovšem předpokládá existenci silného sociálního státu, který je připraven sektor služeb dotovat, anebo je ochoten se při jejich provozování zadlužit. Bez sociálního státu, který stoupenci komunitní péče odmítají, by profesionály v oblasti úklidu a péče nebylo možno odměňovat tak, jak si představují.

S tím souvisí třetí poznámka. Autoři oceňují, že státy jako Belgie, Francie či Švédsko dotují odměny za práci v domácnosti, aby pomohly pokrýt náklady na jejich práci. Existuje poměrně rozsáhlá odborná literatura, která dokládá, že tyto formy dotování domácích prací jsou silně problematické. Profitují z nich především nejbohatší vrstvy, pro ty chudší zůstává i dotovaná služba příliš drahá. Bohatým umožňuje lacino si kupovat čas chudších. Vlády tak fakticky dotují z peněz daňových poplatníků tvorbu špatně placených pracovních míst. Bohatším to dává možnost žít na úkor státního rozpočtu. Navíc platí, že ze systému dotování domácích služeb profitují zejména vysoce kvalifikované ženy. Veřejná politika jim umožňuje dále zvýšit jejich příjmy, zatímco málo kvalifikovaným ženám dává jen možnost najít si špatně placenou práci. Pokles nerovností mezi mužem a ženou v rámci bohatých rodin je tak vyvážen vzestupem nerovností mezi ženami různých vrstev.

Podobnými „technickými detaily" se autoři nezabývají. O to více místa věnují proklamacím o tom, že by rádi vytvořili svět, kde budeme činnosti vykonávat z vlastní volby, a ne z materiální nutnosti, svět, ve kterém bude na minimum omezena nutná práce a co nejvíce rozšířena svobodná činnost. Takové cíle jsou nesporně vysoce ušlechtilé. Bohužel je nutno na cestě k nim rozbít rodinu a zrušit sociální stát.

Prof. PhDr. Jan Keller, CSc. | jan.keller@osu.cz
je emeritním profesorem Ostravské univerzity, Českobratrská 16, 702 00 Ostrava, Česká republika. Zaměřuje se na dějiny sociologie, sociologii organizace a na problematiku sociálního státu.

Pay Gap

Jan Mertl

Homfray, Šárka – Václavková, Lucie: Pay Gap: kratší konec provazu. Praha: Nakladatelství Alarm, 2024, 346 stran, ISBN 978-80-908712-9-8

Recenze hodnotí publikaci jako významný příspěvek k analýze genderových nerovností na českém trhu práce. Autorky propojují empirická data s konkrétními příběhy a věnují se nejen rozdílům v odměňování, ale i širším strukturálním faktorům, jako jsou kulturní stereotypy, rodičovství či diskriminace v technických oborech. Recenze zároveň upozorňuje na otázky týkající se preferovaného rodinného modelu a míry akcentace genderové perspektivy, což podněcuje další odbornou debatu. Kniha nabízí praktické rady i návrhy systémových změn, přičemž angažovaný tón je vyvážen odbornou fundovaností. Text je relevantní pro akademickou obec i širší veřejnost a představuje důležitý impuls k diskusi o rovnosti na trhu práce.

Kniha *Pay Gap: kratší konec provazu* autorek Šárky Homfray a Lucie Václavkové je v českém prostředí důležitým a stále poměrně ojedinělým počinem, který se snaží uchopit problematiku genderových nerovností na trhu práce v celé její šíři a hloubce. Autorky, které se dlouhodobě věnují právní, poradenské i popularizační činnosti, zde zúročují své profesní zkušenosti i poznatky z veřejné debaty a přetavují je do textu, jenž je zároveň analytický, angažovaný a prakticky užitečný. Kniha vychází z jejich úspěšného podcastu Pay Gap, ale není pouhým přepisem či rozšířením jeho epizod – jde o samostatné, promyšleně vystavěné dílo, které si klade za cíl nejen popsat stav věcí, ale také nabídnout čtenáři nástroje k jeho změně.

Autorky se neomezují na úzké vymezení genderového pay gap jako statistického ukazatele rozdílu v odměňování žen a mužů, ale chápou jej jako symptom hlubších strukturálních nerovností. Sledují celý řetězec příčin, které k tomuto rozdílu vedou – od zakořeněných kulturních stereotypů o „typicky ženských“ a „typicky mužských“ povoláních přes horizontální a vertikální segregaci pracovního trhu až po institucionální nastavení, které často nevědomky reprodukuje nerovnosti. Velkou pozornost věnují dopadům rodičovství, zejména mateřství, na profesní dráhu žen. Rozebírají fenomén tzv. druhé směny, tedy neplacené péče o domácnost a děti, která i v 21. století zůstává převážně na bedrech žen a má vliv na jejich ekonomickou situaci i kariérní možnosti.

Kniha zahrnuje témata, která jsou v české debatě stále na okraji – například problematika sólo rodičovství, diskriminace na základě věku či překážky, jimž čelí ženy v technických a vysoce specializovaných oborech. Autorky přitom propojují tvrdá data z českých i mezinárodních výzkumů s konkrétními příběhy a kazuistikami, které dodávají textu lidský rozměr a umožňují čtenáři lépe porozumět tomu, jak se systémové nerovnosti projevují v každodenním životě.

Významným rysem knihy je její praktická orientace – ať už na úrovni individuální (jak vyjednávat o mzdě, jak se bránit diskriminaci, na koho se obrátit v případě porušení pracovněprávních předpisů), nebo na úrovni systémové (jaké legislativní změny by mohly přispět k větší rovnosti, jak nastavit firemní politiky, aby byly inkluzivnější). Právnická okénka, která jsou do textu vkládána, zpřístupňují složitou legislativu srozumitelným jazykem a činí z knihy nejen analytickou studii, ale i praktického průvodce pro zaměstnankyně a zaměstnance.

Styl psaní je esejisticko-publicistický, přístupný širší veřejnosti, a přesto odborně fundovaný. Autorky se vyhýbají nadměrné akademické abstrakci, ale zároveň si zachovávají analytickou přesnost a opírají se o ověřená data. Angažovaný tón, který prostupuje celou knihou, může u části čtenářů vyvolat pocit menší neutrality, nicméně je podložen empirickými poznatky a jasně deklarovaným cílem – přispět k odstranění nerovností (jakkoli některé nerovnosti např mezi muži a ženami jsou přirozené a odstraňovat je za každou cenu nedává smysl). V některých pasážích, například při zmínkách o LGBT+ tématech na pracovišti, může text působit méně provázaně s hlavní linií argumentace, avšak i tyto části rozšiřují záběr knihy a ukazují, že nerovnosti mají mnoho podob a průniků. Nicméně zůstává otázkou, jaký rodinný model nebo rodinné modely autorky považují za vhodné, žádoucí a jak by doporučovaly v tomto směru sladit interakci pracovního trhu a rodinného života.

Z analytického hlediska lze knihu rozdělit do několika hlavních tezí. První z nich je, že nerovnost v odměňování není izolovaným problémem, ale výsledkem souhry kulturních, institucionálních a ekonomických faktorů. Druhou tezí je, že klíčovou roli hraje neplacená péče a nerovnoměrné rozdělení domácích povinností, jež ženám, které o to mají zájem, ztěžuje

kariérní postup a udržení plnohodnotného pracovního úvazku. Třetí teze zdůrazňuje význam právního rámce a jeho dostupnosti pro běžné zaměstnance – znalost svých práv a možnost jejich uplatnění je zásadní pro obranu proti diskriminaci. Čtvrtá teze se týká nutnosti systémových změn: od úpravy rodičovské dovolené a podpory flexibilních forem práce až po transparentnost mezd a aktivní roli zaměstnavatelů při odstraňování nerovností.

Z pohledu recenzenta je však podstatné připomenout, že sociálně-ekonomická racionalita nerovností v odměňování závisí v podstatné míře na společenské akceptaci jevů, na něž autorky upozorňují. Budeme-li věřit ve fungování trhu práce bez přívlastků, bude jeho výsledkem přehlížení uváděných jevů, neboť jejich přímý vztah k úzce vnímané produktivitě zaměstnance se v mnoha případech nepodaří do pracovních smluv dostat, a také svoboda volby mezi prací a volným časem. Nebo bude volba vhodného zaměstnání pro mnoho pracovníků iluzí. V tomto směru ale není problematika pay-gapu výjimečná – podobným problémem byla již od 19. století otázka délky pracovní doby, zavedení sociálního pojištění, zaměstnávání zdravotně znevýhodněných osob apod. Tudíž je vhodné si uvědomit, že např. pozice rodičů pečujících o děti na trhu práce i jinde je především výsledkem akceptovaného rodinného modelu. Dále: pozice žen na trhu práce není primárně výsledkem jejich „genderu“, ale obecné tendence trhu práce nevidět či přehlížet specifika určitých skupin zaměstnanců, respektive prosazovat úzce chápanou ekonomickou efektivitu či přímo maximalizaci zisku na jejich úkor. Jako významnější než dokazování významu pay gap tedy vidím dosažení společenského konsensu na cílovém stavu, jehož chceme dosáhnout. A nejsem si úplně jistý, jaký stav např. v rodinné politice je v tomto směru autorkami požadován za žádoucí, naopak mi přijde, že zejména v druhé části knihy sklouzávají poměrně snadno k prvoplánovému feminismu: k popisování, jak to mají ženy těžké, protože jsou ženami. Autorky se zde odklánějí se od příčin daných fungováním trhu práce samotného, kdy je genderová problematika jen jedním (jakkoli křiklavým či citlivě ženami vnímaným) z řady problémů, které na trhu práce sledujeme.

Argumentační strategie autorek spočívá v kombinaci dat a příběhů – statistiky poskytují objektivní základ, zatímco osobní zkušenosti a kazuistiky umožňují čtenáři vcítit se do situace jednotlivců. Tento přístup zvyšuje přesvědčivost textu a zároveň rozšiřuje jeho dopad na různé cílové skupiny. Kniha tak funguje jak jako odborný zdroj pro akademiky, novináře či tvůrce politik, tak jako motivační a praktický průvodce pro širokou veřejnost.

Společenský význam knihy je nesporný. *Pay Gap: kratší konec provazu* přináší nejen kritickou diagnózu stavu, ale i apel na změnu – a to jak na úrovni individuálního jednání, tak v rovině systémových opatření. Ukazuje, že genderová rovnost není pouze otázkou spravedlnosti, ale i ekonomické racionality: nevyužitý potenciál žen představuje ztrátu pro celou společnost, a to jak v rovině hospodářského růstu, tak v oblasti inovací a sociální soudržnosti.

V širším kontextu lze recenzovanou knihu chápat jako českou paralelu k mezinárodním titulům typu Invisible Women Caroline Criado Perezové, ovšem pevně ukotvenou v domácí realitě a právním rámci. Její síla spočívá v kombinaci odbornosti, srozumitelnosti a praktické užitečnosti, což z ní činí text, který může oslovit jak akademické prostředí, tak širokou veřejnost. Pro studenty a studentky sociologie, práva či ekonomie může být cenným zdrojem dat a případových studií, pro novináře a novinářky inspirací k dalšímu zpracování tématu a pro běžné čtenáře (i čtenářky) impulzem k zamyšlení se nad vlastní zkušeností na trhu práce, ale i v rodinném životě.

Doc. Ing. Jan Mertl, Ph.D. | jan.mertl@outlook.com
absolvoval doktorské studium na Národohospodářské fakultě VŠE v Praze u prof. Krebse. Nyní je docentem v oboru hospodářská politika na katedře financí Vysoké školy finanční a správní (Department of Finance, University of Finance and Administration), Estonská 500, 101 00 Praha 10. Odborně se věnuje sociálnímu zabezpečení, veřejným financím a zdravotní politice.

Odborný měsíčník Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR

SOCIÁLNÍ SLUŽBY

www.socialnisluzby.eu

Z obsahu listopadového čísla:

- Aktuality APSS ČR 5
- Institut vzdělávání APSS ČR: Nabídka otevřených kurzů 6
- Pečovatelské koncepty: Využívání životního příběhu v péči 10
- Sekce APSS ČR: Sekce nadregionálních služeb APSS ČR 14
- Psychologie: Několik poznámek k závislosti na alkoholu 15
- Reportáž: XVI. výroční kongres aneb Když Praha hostí poskytovatele sociálních služeb 18
- Reportáž: Eva Pavlová přivítala v Lánech více než 70 sociálních pracovnic 21
- Terapie: Muzikoterapie a smyslová postižení 24
- Paliativní péče: Zacházení s přáním zemřít 26
- Veřejný ochránce práv: Dávka státní sociální pomoci: složka na živobytí, podpůrný plán a složka pracovní bonus 36

Summaries of non-reviewed articles

The social teaching of the Catholic Church and the neoliberal model of globalisation

The article addresses various aspects of contemporary Catholic social teaching as embodied in the social encyclicals of Popes John Paul II, Benedict XVI and Francis, including the various connections with economic and political theories. Particular attention is devoted to discussions on the proximity of Catholic social teaching to neoliberal economic principles, i.e. the neoliberal model of globalisation and related topics, including inclusive capitalism as a postmodern theory of the transformation of capitalism. The article relativises simplified interpretations of Catholic social teaching stressing its principled incompatibility with the neoliberal globalist ideology. The authors conclude that the social teaching of the Catholic Church is strongly ambivalent in terms of its relationship to neoliberalism and global capitalism. In the opinion of the authors, the approaches of John Paul II and Francis in particular, despite their apparent criticism, facilitated the dominance of neoliberalism, including the neoliberal model of globalisation.

From education to advocacy: The participation of persons with disabilities and care providers in regional policies

The article provides a summary of the results of the final evaluation of an Alliance for Individualised Support (AIP) pilot project that verified the involvement of people with disabilities and care providers in the regional planning of social services. The project combined education, methodological facilitation and team advocacy work in three regions – Central Bohemia, South Moravia and Prague. The evaluation revealed that targeted education and the support of methodologies significantly strengthened the advocacy competencies, self-confidence and social integration of the project participants. The Central Bohemia region saw the most significant changes, including the establishment of a working group for young care providers. The experience gained from the pilot project confirmed that the involvement of people with personal experience has the potential to enhance the quality of decision-making and the inclusiveness

of public policies provided long-term support, institutional anchoring and stable funding are ensured.

Review of the book „After Work. A History of the Home and the Fight for Free Time" - Hester, Helen – Srnicek, Nick: Až skončí práce. Dějiny domácnosti a boje za volný čas. Praha: Nakladatelství Alarm, 2024, 261 pages, ISBN 978-80-908712-6-7

The reviewed book addresses the issue of the lack of free time in economically developed societies. Rather than focusing primarily on the area of paid work, the authors consider activities related to maintaining households and social reproduction in general. They believe that the burden of this work, which affects women in particular, cannot be solved simply with the help of new technologies; rather, it is necessary to change the basic norms that govern our everyday lives. The basis should consist of the transition from the nuclear family to other forms of coexistence, the weakening of the functions of the state, including the welfare state, and the development of community approaches to care. The review does not comment on these requirements, rather it draws attention to certain contradictions between proclaimed objectives and the specific problems of today's service society.

Review of the publication „Pay Gap: the short end of the stick" - Homfray, Šárka – Václavková, Lucie: Pay Gap: kratší konec provazu. Praha: Nakladatelství Alarm, 2024, 346 pages, ISBN 978-80-908712-9-8

The review considers the publication to comprise a significant contribution to the analysis of gender inequalities in the Czech labour market. The authors link empirical data with specific cases and focus not only on remuneration differences, but also on broader structural factors, including cultural stereotypes, parenthood and discrimination in technical sectors. Moreover, the review draws attention to issues related to the preferred family model and the degree of emphasis on the gender perspective, which provided the stimulus for further professional discussions. The book provides practical advice and suggestions for systemic changes, while the committed tone of the book is balanced by its professional depth. The text is relevant for both academia and the wider public and represents an important impetus for the discussion on equality in the labour market.

RESEARCH INSTITUTE FOR LABOUR AND SOCIAL AFFAIRS
VÝZKUMNÝ INSTITUT PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i., (RILSA) je vědecko-výzkumná organizace působící v oblasti práce, sociálních věcí a bezpečnosti práce na regionální, celostátní i mezinárodní úrovni. Jeho badatelskou činnost formulují jednak aktuální potřeby orgánů státní správy, popřípadě neziskových či privátních subjektů, jednak požadavky definované základním výzkumem. Vedle vědecko-výzkumné činnosti institut rozvíjí odborné poradenství, konzultace a informační činnost ve všech oblastech svého působení. Poradenský a informační systém ústavu navazuje bezprostředně na výsledky výzkumu. Na podporu vlastní výzkumné činnosti, ale i pro potřeby vědecké veřejnosti a občanů institut rozvíjí rovněž vydavatelskou činnost.

Současný ústav založilo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a jeho historie sahá až do roku 1919, kdy bylo zřízeno první výzkumné pracoviště v resortu práce a sociálních věcí – Sociální ústav Československé republiky.

Dne 1. ledna 2007 na základě zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, se změnila právní forma Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí ze státní příspěvkové organizace na veřejnou výzkumnou instituci.

Dne 1. 1. 2025 došlo ke sloučení Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v. v. i., a Výzkumného ústavu bezpečnosti práce, v. v. i. Nástupnická výzkumná instituce, která nadále spadá do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, pokračuje ve své činnosti pod názvem Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i.

The Research Institute for Labour and Social Affairs (RILSA) is a scientific and research organisation that conducts independent research in the field of labour, social affairs and occupational safety at the regional, national and international levels. The Institute's research activities are determined on the one hand by the current requirements of state administration authorities and non-profit and private businesses and, on the other, by basic research requirements. In addition to scientific and research activities, the Institute provides professional advice and consultation and information services in all its areas of activity. The advisory and information system of the Institute closely reflects its research results. The Institute also publishes its materials aimed at both supporting its own research activities and the needs of the expert and general public.

The current Institute was established by the Ministry of Labour and Social Affairs of the Czech Republic, but its history dates back to 1919 when the first research organisation, the Social Institute of Czechoslovakia, was established as part of the Ministry of Labour and Social Affairs.

On 1 January 2007, in compliance with Act No. 341/2005 Coll. on public research institutions, the legal form of the Research Institute for Labour and Social Affairs was changed from that of a state-funded organisation to a public research institution.

On 1 January 2025, the Research Institute (in Czech Výzkumný ústav) for Labour and Social Affairs, v. v. i., and the Research Institute for Occupational Safety, v. v. i., merged. The new research institute, which still falls under the jurisdiction of the Ministry of Labour and Social Affairs of the Czech Republic, continues its activities under the same name in English, i.e. the Research Institute (in Czech Výzkumný institut) for Labour and Social Affairs, v. v. i.